

Utlåtande 2006: RVII (Dnr 327-178/2004)

Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år enligt *bilaga 2* godkänns med tillägg av vad som anförs i borgarrådets synpunkter.
2. Ökade kostnader för införande av de nya riktlinjerna beaktas i budgetarbetet för år 2007.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Socialtjänstlagen är en ramlag och ger kommunerna handlingsutrymme för att utforma äldreomsorgen efter lokala förutsättningar och behov. Enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras ”skälig levnadsnivå” och bistånd ska utgå från en bedömning av den enskildes individuella behov. Riktlinjer för biståndshandläggningen som fastställs av kommunfullmäktige är ett komplement till lagstiftningen och ska ge stöd och vägledning i myndighetsutövningen.

Nu gällande riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorg (Dnr 423-687/1999) reviderades i december 2001. Den 23 januari 2006 antog kommunfullmäktige Stockholms stads äldreomsorgsplan 2006-2010. Äldreomsorgsplanen är den kungemensamma plattformen för stadens äldreomsorg och är vägledande i stadsdelsnämndernas utformning av verksamheten. I enlighet med förslag i propositionen Nationell utvecklingsplan för vård och om-

sorg om äldre (prop. 2005/06:115) har riksdagen beslutat om vissa ändringar och tillägg i socialtjänstlagen som också inarbetats i de föreslagna riktlinjerna.

Stadsledningskontoret har utarbetat ett förslag till riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år. I den bilaga som finns i ärendet är hänsyn taget till remissinstansernas synpunkter. Tillägg efter ändringar i socialtjänstlagen och efter remissinstansernas synpunkter är speciellt markerade, *bilaga 2*. Riktlinjerna tar upp tillämplig lagtext, handläggning av ärenden, dokumentation i samband med handläggning av ärenden, stöd och hjälp för den som bor i ordinärt boende, särskilda boendeformer, stöd till anhöriga samt handläggning enligt LSS för personer över 65 år. Syftet med riktlinjerna är att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

Remisser

Ärendet har för synpunkter remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning, kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionärsråd.

Bromma stadsdelsnämnd stöder i huvudsak förslaget till riktlinjer men anser att vissa delar bör förtydligas, bland annat efterfrågas ett förtydligande vad gäller ledsagning. Vidare påpekar nämnden att enligt tillämpningsanvisningar för handläggning av kundvalsmodellen är biståndshandläggarens bedömning av tiden ett medel för att bestämma en ersättningsnivå och inte en reglering av den tid utföraren ska lägga ner på uppdraget. Nämnden ställer sig också tveksam till om det är möjligt att få ett tillfredsställande underlag för att besluta om vård- och omsorgsboende för en person som befinner sig utomlands.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anser att i vissa avseenden är riktlinjerna tydliga, vilket främjar likställigheten i staden. Nämnden anser dock att en del texter bör kompletteras eller ses över. Nämnden anser inte att beskrivningen av när vård och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) kan beviljas är tillräckligt tydlig. Rutinerna för avslagshantering behöver förtydligas. Nämnden påpekar också att en ökad generositet för beviljande av bland annat trygghetslarm innebär en ökad kostnad.

Farsta stadsdelsnämnd anser att den högre ambitionen i riktlinjerna kan öka kvalitén i hemtjänstens arbete, men att den inte ryms inom nämndens budgetramar. Nämnden är angelägen om förbättringar för de äldre invånarna och förutsätter att kommunfullmäktige anvisar medel som motsvarar den ökade ambitionsnivån. Nämnden påpekar också att det finns problem i att ange tid för

utförande tidsintervall i biståndsbesluten. Det är viktigare att beställarnas uppföljning inriktas på insatsernas kvalitet och att de utförs enligt beslut.

Hägerstens stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna är heltäckande och tydligare än tidigare riktlinjer och därmed mer lättillgängliga. Nämnden har dock synpunkter på vissa delar i riktlinjerna och ställer sig bland annat tveksam till att personal ska utföra viss hälso- och sjukvård som kan likställas med egenvård utan delegation. Nämnden anser inte heller att insatsernas frekvens ska vara så detaljreglerade utan ska bedömas utifrån individuella behov.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att förslaget till riktlinjer på ett tydligt och bra sätt lyfter fram den enskildes rätt till insatser som stärker självbestämmandet, den egna förmågan och delaktigheten. Enligt nämndens uppfattning behöver dock vissa delar förtydligas, bland annat avsnitten gällande stöd och hjälp i ordinärt boende samt särskilt boende. Nämnden anser att det är angeläget att den enskilde i möjligaste mån får det boende man önskar och att planering och resursfördelning måste anpassas för detta.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd anser att förslaget till riktlinjer innehåller tydliga förbättringar och preciseringar och bör kunna öka möjligheterna att upprätthålla likställighetsprincipen och därmed väsentligt stärka den enskildes rättstrygghet. Nämnden välkomnar en förenklad biståndsbedömning av trygghetslarm. Nämnden påpekar dock att riktlinjerna i vissa avseenden kan bli kostnadsdrivande och att tilldelade medel måste anpassas därefter. Vidare betonas vikten av att biståndsbedömningen underkastas obligatoriska kvalitetskontroller.

Kista stadsdelsnämnd är positiva till föreslagna riktlinjer och anser att dessa utgör ett förbättrat stöd för handläggarna. Nämnden föreslår några förtydliganden och anser också att det är skäligt att inköp sker en till två gånger per vecka.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser inte att riktlinjerna ger biståndshandläggarna det stöd de behöver för att handlägga och bedöma insatser. De föreslagna riktlinjerna är en kombination av riktlinjer för handläggning och dokumentation, äldreomsorgsplanen och riktlinjer för bedömningar av behov av bistånd. Att blanda dessa skapar en förvirring, särskilt som avsnitten om handläggning och dokumentation endast är ett komplement till huvuddokumentet ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”. Nämnden anser att de föreslagna riktlinjerna, liksom de tidigare, är en blandning av stora svepande formuleringar och detaljer.

Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna i vissa avseenden är mer tydliga och detaljerade än tidigare men att det krävs vissa förtydliganden bland annat gällande vård och omsorgsboende med hemtjänst.

Nämnden är tveksam till att den beräknade tiden för utförandet av insatser i hemtjänsten ska anges i biståndsbeslutet. Vidare anser nämnden att de föreslagna kvalitetshöjningarna såsom städning varannan vecka och rätt till promenader innebär ökade kostnader. Nämnden påpekar att äldre som önskar boende i annan stadsdel måste så långt som möjligt få detta. Det ska krävas starka skäl för att avslå ansökan om boende i annat stadsdelsområde.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna är överskådliga och lätta att tolka. I riktlinjerna finns tydliga hänvisningar till lagstiftningen och stadens äldreomsorgsplan. Enligt nämndens bedömning finns några få punkter som behöver utvecklas och förtydligas, däribland avsnittet om LSS för personer över 65 år som bör utvecklas för att ge en tydligare vägledning för äldreomsorgens handläggare.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att förslaget till riktlinjer är väl genomarbetat och ger goda förutsättningar för att utgöra en för staden gemensam grund för handläggning av ärenden. Nämnden anser dock att de äldre som så önskar ska få hjälp att komma ut för inköp två gånger per vecka, att alla äldre ska ha möjlighet till utevistelse minst tre gånger per vecka och att de äldre som behöver få hjälp med personlig hygien ska i princip få det helt efter eget önskemål. Vidare anser nämnden att de anhörigvårdare, vars sjuke anhörig inte har vare sig dagverksamhet eller korttidsvård, ska ha rätt till åtta timmars avlastning per vecka.

Rinkeby stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna uppfyller biståndshandläggarnas behov av tydliga och konkreta riktlinjer. Om riktlinjerna kompletterades med ett antal typexempel för de vanligaste hjälpinsatserna skulle dokumentet vara ett utmärkt stöd och ett kvalificerat arbetsredskap vid utredning och bedömning. Förslaget om att den beräknade tiden för utförandet av insatser i hemtjänsten ska anges i biståndsbeslutet anser nämnden att det är viktigare att bedöma kvaliteten på utförda insatser, inte tidsåtgången.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd överlämnar remissen utan eget yttrande.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att förslaget till reviderade riktlinjer är genomarbetat. De förändringar som gjorts leder till förbättringar för såväl brukare som beställare.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att förslaget till nya riktlinjer i stort sett är bra, men att vissa begrepp behöver förtydligas för att undvika olika tolkningar. Nämnden är positiv till att riktlinjerna är tydliga i kraven på kompetens hos anhöriganställda, men befarar att handläggningen avsevärt försvåras för handläggarna när de nya riktlinjerna ska tillämpas. Vidare påpekar nämnden att en utökning av ledsagning är mycket resurskrävande.

Vantörs stadsdelsnämnd är positiva till att de nya riktlinjerna är mer preciserade och tydliga för de olika insatser som ingår i begreppet hemtjänst. Det är också positivt att man i de nya riktlinjerna mera tydligt beskriver den enskildes möjlighet till inflytande och delaktighet.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att förslaget till riktlinjer är väl genomtänkt. Eftersom de är detaljerade kommer de att på sikt medföra en mer likartad bedömning och handläggning. Nämnden bedömer att de nya riktlinjerna kan vara kostnadsdrivande och det är därför av största vikt att stadsdelsnämndernas kostnader utvärderas.

Östermalms stadsdelsnämnd ställer sig bakom förslaget till riktlinjer och anser att de fyller ett behov för att säkra att stadens invånare får en likvärdig vård och omsorg.

Kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning ställer sig bakom förslaget till riktlinjer. Beredningen vill göra ett tillägg i de nya riktlinjerna så att äldre ska ha rätt att välja vad de vill ha hjälp med inom ramen för biståndsbeslutet. De anser att stärka den enskildes makt och inflytande över vilken hjälp de får av hemtjänsten innebär ökad trygghet och förbättrad livskvalitet för äldre. Därutöver anser äldreomsorgsberedningen att under avsnitt 6.1.4. ska ett tillägg göras så att det ska vara möjligt att välja vård- och omsorgsboende med hemtjänst i hela staden.

Kommunstyrelsens handikappråd har inga invändningar mot förslaget. Däremot vill de göra några påpekanden. Åldrandeprocessen för personer med kognitiva funktionsnedsättningar avviker ofta från det som anses som normalt åldrande. Detsamma kan gälla för vissa andra funktionsnedsättningar. De anser att i tveksamma fall ska biståndshandläggarna hellre ”fria” än ”fälla”, dvs. välja att tillgodose den enskildes behov enligt LSS, om det är det mest fördelaktiga. Handikapprådet understryker vikten av rätt kost och kostkompetens. De påpekar att flera stadsdelar har påbörjat ett arbete med dessa frågor men de vill att det ska vidareutvecklas. De menar också att kontinuitet och kompetens hos personalen är avgörande för att övergången mellan handikappomsorgen och äldreomsorgen fungerar väl.

Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) 060613 anser att de på det hela taget bör riktlinjerna kunna ge biståndsbedömarna god vägledning i arbetet. KPR understryker att de olika stadsdelsnämndernas varierande budgetsituation inte får tillåta olika bedömningar av gamla människors behov av bistånd och att likställighetsprincipen måste upprätthållas. Vidare föreslås en rad ändringar, bland annat anser KPR att ett avsnitt om biståndshandläggning bör finnas i riktlinjerna istället för att hänvisa till stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. KPR anser också att vid ansökan om ser-

vicehus ska den enskildes ålder och upplevelse av otrygghet beaktas i bedömningen och att den enskilde ska ha rätt att välja vård och omsorgsboende, oavsett var i staden det är beläget.

Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) 060821 finner att förslaget innehåller flera förbättringar i förhållande till remissversionen. De anser att dessa riktlinjer kan medföra en avsevärd höjning av kvaliteten i stadens äldreomsorg. En indikation är de ökade kostnader som stadsledningskontoret beräknar att förslaget kommer att medföra, om det antas av kommunfullmäktige. Vi utgår från att fullmäktige också ställer de nödvändiga resurserna till förfogande i 2007 års budget.

Mina synpunkter

De föreslagna riktlinjerna ersätter nu gällande riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorg "Riktlinjer för provning av bistånd m.m. i äldreomsorgen" (Dnr 423-687/1999).

Föreliggande förslag är en avsevärd ambitionshöjning när det gäller vård och service till äldre. Förslaget till riktlinjerna är tydligare än föregående riktlinjer både när det gäller innehållet i insatserna och frekvensen. Tydligheten kommer att främja likställigheten för de äldre i staden och öka rättssäkerheten.

Förslaget innebär en ambitionshöjning på flera områden, t.ex. av vad som ska vara skälig levnadsnivå för äldre som har behov av hemtjänst. Skälig levnadsnivå ska innebära i Stockholm att få sin bostad städad varannan vecka, fönsterputs minst en gång per år samt inköp minst en gång per vecka. En bedömning av den enskildes individuella behov ska dock alltid göras. Rätt till utevistelse och promenader slås fast. Det ska också vara möjligt för den enskilde att välja att antingen få matlådor eller hjälp att tillreda måltiden. Måltidens betydelse som en mycket viktig faktor för livskvalitet och hälsa är nu stärkt. I de nya riktlinjerna tydliggörs att trygghetslarm skall beviljas på grundval av den enskildes egen upplevelse av otrygghet. Vid ansökan om trygghetslarm ska förenklad biståndsbedömning tillämpas, vilket innebär att den enskildes egen upplevelse av otrygghet är tillräckliga skäl för att beviljas trygghetslarm. Verklig valfrihet för de äldre handlar om att kunna påverka innehållet i insatserna inom ramen för biståndsbeslutet. Om den äldre vill ha en promenad istället för att få golvet torkat eller en pratstund över en kopp kaffe istället för dammtorkning ska utföraren vara så flexibel att detta är möjligt. Att stärka den enskildes makt och inflytande över vilken hjälp de får av hemtjänsten innebär ökad trygghet och förbättrad livskvalitet för äldre i staden.

En förändring gentemot nu gällande riktlinjer har gjorts när det gäller möjlighet att bli beviljad vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus). Om den enskildes vård och omsorgsbehov inte kan tillgodoses i ordinärt boende, trots insatser från hemtjänsten, kan det vara aktuellt med ett vård- och omsorgsboende med hemtjänst. I de riktlinjer som gällde tidigare och som antogs av kommunfullmäktige 2001 krävdes olika kriterier bl.a. ”Dem som på grund av den nuvarande bostadens otillgänglighet hotas av social isolering med påföljande sjukdomstillstånd” ska kunna bli beviljad en servicehuslägenhet. Det krävdes alltså att den sociala isoleringen skulle leda till sjukdomstillstånd för att bli beviljad en lägenhet. I det nya förslaget uttalas särskilt att den enskildes upplevelse av otrygghet och allmänna hälsotillstånd redan från start ska beaktas i en sammantagen bedömning av ett vård- och omsorgsboende med hemtjänst. I detta förslag till riktlinjer tydliggörs också att den enskildes önskan om boende ska tillgodoses så långt som möjligt. Kommunstyrelsens pensionärsråd tar i sitt remissyttrande särskilt upp möjligheten att välja vård och omsorgsboende utanför den egna stadsdelen. Jag anser att den äldre självklart ska ha rätt att välja vård- och omsorgsboende med hemtjänst i den stadsdel man önskar.

I föreliggande förslag till riktlinjer finns även handläggning enligt LSS med för att överbrygga övergången för de funktionshindrade som fyller 65 år.

Majoriteten av remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget även om många lämnat synpunkter och förslag på kompletteringar. Flera stadsdelsnämnder bedömer dock att de föreslagna riktlinjerna är kostnadsdrivande och påpekar att resurser motsvarande den ökade ambitionsnivån måste tillföras. Några stadsdelsnämnder är tveksamma till att det i beslut om hemtjänstinsatser även ska framgå inom vilket tidsintervall som insatserna beräknas kunna utföras. I tillämpningsanvisningarna för kundvalsmodellen anges att bedömningen av tiden är ett medel för att bestämma en ersättningsnivå och inte en reglering av den tid som utföraren ska lägga ner på uppdraget. När det gäller att ange tidsintervall i beslutet till den enskilde har en förändring gjorts så att det nu står: För den enskildes kännedom skall det framgå inom vilket tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras. Det ska inte sammanblandas med den tid och ersättning som utföraren får. Anledningen till att tid anges som tidsintervall handlar om att insatserna kan ta olika tid, vid olika tillfällen beroende på den enskildes önskemål, mående och behov vid sagda tillfälle.

De kostnadsberäkningar som gjorts av stadsledningskontoret utgår från olika antaganden. En förmodad 30 % ökning av antalet personer som skulle efterfråga trygghetslarm skulle exempelvis medföra en nettokostnadsökning för staden med ca 2 mnkr enligt stadsledningskontorets beräkningar. Det är svårt att uppskatta vilka volymökningar som kan bli aktuella när det gäller

insatser som städning, utevistelse och ledsagning. Beräkning finns redovisad i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande. Det bör påpekas att stadsledningskontorets beräkningar avser förmodade bruttokostnadsökningar. Stadsledningskontoret konstaterar att ambitionshöjningen omfattar ca 75 mnkr. Kostnadsutvecklingen kommer att följas upp i samband med tertiärrapporter och bokslut. Jag föreslår att kostnadseffekterna av de föreslagna riktlinjerna beaktas i samband med behandling av budget år 2007.

I stadsledningkontorets förslag till riktlinjer har jag, i den mån det bedömts möjligt, beaktat de synpunkter som framförts från remissinstanserna. I förslaget markeras de ändringar som gjorts efter stadsdelsnämndernas synpunkter och de ändringar som gjorts till följd av att socialtjänstlagen ändrats genom riksdagsbeslut. Riktlinjerna är ett viktigt redskap för att verkställa intentionerna i stadens äldreomsorgsplan 2006-2010. Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige anta föreslagna riktlinjer för handläggning av ärenden inom SoL och LSS för personer över 65 år med de tillägg som har gjorts i mina synpunkter.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år enligt *bilaga 2* godkänns med tillägg av vad som anförs i borgarrådets synpunkter.
2. Ökade kostnader för införande av de nya riktlinjerna beaktas i budgetarbetet för år 2007.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Margareta Olofsson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Socialtjänstlagen är en ramlag och ger kommunerna handlingsutrymme för att utforma äldreomsorgen efter lokala förutsättningar och behov. Enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras ”skälig levnadsnivå” och bistånd ska utgå från en bedömning av den enskildes individuella behov. Riktlinjer för biståndshandläggningen som fastställs av kommunfullmäktige är ett komplement till lagstiftningen och ska ge stöd och vägledning i myndighetsutövningen.

Nu gällande riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorg (Dnr 423-687/1999) reviderades i december 2001. Den 23 januari 2006 antog kommunfullmäktige Stockholms stads äldreomsorgsplan 2006-2010. Äldreomsorgsplanen är den kommungemensamma plattformen för stadens äldreomsorg och är vägledande i stadsdelsnämndernas utformning av verksamheten. I enlighet med förslag i propositionen Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre (prop. 2005/06:115) har riksdagen beslutat om vissa ändringar och tillägg i socialtjänstlagen som också inarbetats i de föreslagna riktlinjerna.

Stadsledningskontoret har utarbetat ett förslag till riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år, *bilaga 2*. Riktlinjerna tar upp tillämplig lagtext, handläggning av ärenden, dokumentation i samband med handläggning av ärenden, stöd och hjälp för den som bor i ordinarie boende, särskilda boendeformer, stöd till anhöriga samt handläggning enligt LSS för personer över 65 år. Syftet med riktlinjerna är att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

REMISSER

Ärendet har remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning, kommunstyrelsens pensionärsråd och kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande 11 augusti 2006 har i huvudsak följande lydelse

Sammanfattning

Stadsledningskontoret har utarbetat ett förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år (bilaga). Riktlinjerna är ett komplement till lagstiftningen och ska ge stöd och vägledning till chefer och biståndshandläggare i myndighetsutövningen.

De föreslagna riktlinjerna ersätter nu gällande riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorg "Riktlinjer för prövning av bistånd m.m. i äldreomsorgen" (Dnr 423-687/1999).

I föreliggande förslag till riktlinjer anges vad som kan bedömas vara skäligen levnadsnivå vid vissa insatser såsom städning varannan vecka, fönsterputs minst en gång per år samt inköp minst en gång per vecka. En bedömning av den enskildes individuella behov ska dock alltid göras. Vid ansökan om trygghetslarm ska förenklad biståndsbedömning tillämpas, vilket innebär att den enskildes egen upplevelse av otrygghet är tillräckliga skäl för att beviljas trygghetslarm. Vidare föreslås att det i beslut om hemtjänstinsatser ska framgå den tid som beräknas för utförande av insatserna.

Riktlinjerna har remitterats av stadsledningskontoret för yttrande till samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionsråd. Majoriteten av remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget även om många lämnat synpunkter och förslag på kompletteringar. Flera stadsdelsnämnder bedömer dock att de föreslagna riktlinjerna är kostnadsdrivande och påpekar att resurser motsvarande den ökade ambitionsnivån måste tillföras. Några stadsdelsnämnder är tveksamma till att det i beslut om hemtjänstinsatser även ska framgå den tid som beräknas för att utföra beviljade insatser.

Enligt kostnadsberäkningar som gjorts av ekonomiavdelningen skulle en 30 % ökning av antalet personer med enbart trygghetslarm medföra en nettokostnadsökning för staden med ca 2 mnkr. Det är svårt att uppskatta vilka volymökningar som kan bli aktuella när det gäller insatser som städning, utevistelse och ledsagning. En beräkning baserad på antagandet att samtliga omsorgstagare i ersättningsnivå 3 eller högre (ca 13 000 personer) beviljas ytterligare en timmes städning per månad innebär en kostnadsökning om ca 47 mnkr. Om samtliga omsorgstagare som har hjälp tre till fem dagar i veckan eller mer (ca 7 800 personer) skulle få ytterligare en timmes hemtjänst per månad för utevistelse och ledsagning motsvarar detta en kostnadsökning om ca 27 mnkr per år. Kostnadsutvecklingen kommer att följas upp i samband med tertialrapporter och bokslut. Stadsledningskontoret föreslår att kostnadseffekterna av de föreslagna riktlinjerna beaktas i samband med behandling av budget år 2007.

I förslaget till riktlinjer har stadsledningskontoret, i den mån det bedömts möjligt, beaktat de synpunkter som framförts från remissinstanserna. Enligt stadsledningskontorets uppfattning ökar riktlinjerna förutsättningarna för en likvärdig äldreomsorg inom staden och stärker den enskildes rättsäkerhet. Riktlinjerna är ett viktigt redskap för att verkställa intentionerna i stadens äldreomsorgsplan 2006-2010. Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige anta föreslagna riktlinjer för handläggning av ärenden inom SoL och LSS för personer över 65 år.

Stadsledningskontoret har utarbetat ett förslag till riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år (bilaga). Riktlinjer vänder sig till chefer och biståndshandläggare inom äldreomsorgen. De föreslagna riktlinjerna ersätter nu gällande riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorg "Riktlinjer för prövning av bistånd m.m. i äldreomsorgen" (Dnr 423-687/1999). Riktlinjerna tar upp tillämplig lagtext, handläggning av ärenden, dokumentation i samband med handlägg-

ning av ärenden, stöd och hjälp för den som bor i ordinärt boende, särskilda boendeformer, stöd till anhöriga samt handläggning enligt LSS för personer över 65 år. Syftet med riktlinjerna är att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

Servicetjänster

I enlighet med propositionen Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre beslutade riksdagen den 30 maj 2006 om en ny lag om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster för äldre. Den nya lagen som trädde i kraft den 1 juli 2006 innebär att ”kommunerna får befogenhet att utan föregående individuell behovsprövning tillhandahålla servicetjänster som är avsedda att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa åt personer som fyllt 67 år och som inte utgör personlig omvårdnad”.

Kommunfullmäktige väntas besluta om servicetjänster i ett särskilt ärende. Under förutsättning att sådant beslut fattas kompletteras dessa riktlinjer med vad som gäller för handläggning av servicetjänster.

Rapporteringskyldighet och sanktionsavgift

I enlighet med förslag i propositionen Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre, beslutade riksdagen den 30 maj 2006 om att införa en rapporteringskyldighet i Socialtjänstlagen (2001:453) 16 kap. § 6 f-h. Ändringen gäller från 1 juli 2006 och innebär att staden ska till länsstyrelsen och stadens revisorer rapportera alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte verkställts inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringskyldigheten gäller även beslut där verkställighet avbrutits och inte återupptagits inom tre månader. Stadsdelsnämnderna ska även kvartalsvis till kommunfullmäktige lämna motsvarande redovisning.

Vidare beslutade riksdagen om en ändring i socialtjänstlagen som innebär att en kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § som någon är berättigad till enligt beslut av kommunen, åläggs att betala en särskild avgift.

I riktlinjerna betonas att om förutsättningar finns för ett gynnande beslut ska inte en ansökan om bistånd enligt SoL avslås på grund av att beslutet inte bedöms kunna verkställas inom skälig tid. Detta har tidigare förekommit med hänvisning till att den enskilde därigenom ska kunna få beslutet prövat i domstol.

Övriga huvudsakliga förändringar i riktlinjerna

Riktlinjerna innehåller vissa kompletterande avsnitt för biståndshandläggning. I övrigt hänvisas till de riktlinjer för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten som utarbetats av juridiska avdelningen inom stadsledningskontoret, Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten (Dnr 410-1108/2001).

Riktlinjerna anger vad som kan bedömas vara skälig levnadsnivå vid vissa insatser, såsom städning varannan vecka, fönsterputs minst en gång per år samt inköp minst en gång per vecka. En bedömning av den enskildes individuella behov ska dock alltid göras. Vid behovsbedömning av trygghetslarm föreslås förenklad biståndsbedömning,

vilket innebär att den enskilde egen upplevelse av otrygghet är tillräckliga skäl för att beviljas trygghetslarm.

I riktlinjerna understryks betydelsen av utevistelse och möjligheten att ansöka om ledsagning för särskilda ändamål. Vidare framhålls att den enskilde ska kunna välja mellan hjälp med matlagning eller matlådor. Vid biståndsbeslut om hemtjänstinsatser föreslås att det i beslutet även ska framgå den tid som beräknas för utförandet av insatser.

Beslut om vård- och omsorgsboende ska grunda sig på en helhetsbedömning där den enskildes situation och möjligheter sammanvägs med sociala, medicinska, psykiska och existentiella behov. Vid beslut om vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) anges att också den enskildes upplevelse av otrygghet och allmänna hälsotillstånd ska beaktas. Riktlinjerna betonar att samtliga vård- och omsorgsboenden i staden är en gemensam resurs. Den enskilde har rätt att i sin ansökan ange önskemål om ett visst boende, vilket ska beaktas så långt som möjligt.

Genom en ändring i socialtjänstförordningen (SFS 2006:287) har en parbogaranti införts som gäller från och med 1 juni 2006. Parbogarantin innebär att i de fall makar/registrerade partners/sambos båda har ett behov av särskilt boende ska, om de så önskar och det är möjligt, båda parter beredas plats i samma boende.

För svenska medborgare som är bosatta i annat land och ansöker om vård och omsorgsboende i Sverige, föreslås att det ska vara möjligt för den enskilde att få ett beslut på sökt insats innan hemkomsten. Detta under förutsättning att beslutsunderlagen är tillräckliga.

Om den enskilde önskar att en anhörig ska anställas för att utföra beviljade insatser föreslås att biståndshandläggaren ska bedöma om det finns särskilda skäl till att insatserna eller delar av insatserna bäst utförs av anhörig/närstående. Det åligger arbetsgivaren att vid en eventuell anställning bedöma om den anhörige har nödvändig kompetens och lämplighet för att utföra de insatser som beviljats.

Riktlinjer innehåller även ett avsnitt om handläggning enligt LSS för personer över 65 år. Syftet är att förtydliga de delar av lagstiftningen som rör personer över 65 år. I övrigt hänvisas till riktlinjerna, Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder (Dnr 000-1892/2001).

Ärendets beredning

Stadsledningskontoret har remitterat riktlinjerna till stadens samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionärsråd för yttrande senast den 3 juli 2006.

Stadsledningskontorets yttrande har beretts av välfärd och utbildningsavdelningen i samarbete med juridiska avdelningen och ekonomiavdelningen. Förslaget till riktlinjer har utarbetats av en arbetsgrupp bestående av representanter från stadsledningskontoret och fyra stadsdelsförvaltningar.

Bromma stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att godkänna förvaltningens yttrande som svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stöder i huvudsak det förslag till riktlinjer som stadsledningskontoret har utarbetat och har valt att kommentera eventuella tveksamheter eller där vi anser att förtydliganden bör göras. Vi har även valt att kommentera några delar där vi vill förstärka det som redan föreslås.

3.4.2 Beslutets innehåll

I beslutet ska framgå vilka insatser den enskilde beviljats. För den enskildes kännedom ska det också framgå inom vilken tidsintervall de beviljade insatserna ska kunna utföras. Tidsintervallen är den ersättningsnivå utföraren tillhandahåller.

Vi har inget att invända mot att den äldre på detta sätt får kännedom om vilken tidsbedömning som ligger till grund för den ersättning som hemtjänstutföraren får. Vi vill dock framhålla att informationen måste vara mycket tydlig dels för att undvika sammanblandning med den äldres avgiftsnivå, men också på grund av ersättningsnivåernas konstruktion och syfte. Enligt tillämpningsanvisningar för handläggning vid kundvalsmodellen är biståndshandläggarens bedömning av tiden "*ett medel för att bestämma en ersättningsnivå och inte en reglering av den tid utföraren skall lägga ner på uppdraget*".

3.5 Verkställighet

Huvudregeln är att beslut enligt Sol och LSS ska verkställas omedelbart. Vad som avses med att beslutet ska verkställas omedelbart får avgöras från fall till fall.

Vi befarar att det kan skapa osäkerhet och olikheter i handläggningen om man i riktlinjerna anger att vad som avses med att verkställa beslutet omedelbart får avgöras från fall till fall.

3.6 Beställning till utföraren

Denna punkt behöver förtydligas. Det är oklart om det som anges ska gälla generellt för beställning till utförare eller om det helt eller delvis gäller enbart vid beställning av hemtjänst inom kundvalssystemet. Detta förhållande gäller även 3.6.1 och 3.6.2.

3.6.1 Behov av akuta insatser.

Om beslutade insatser måste påbörjas omgående och den enskilde har valt en privat utförare som inte har möjlighet att påbörja insatserna med kortare varsel än tre ar-

betsdagar, är stadens egenregiverksamhet skyldig att ta emot och verkställa beställningen.

Vi vill framhålla att en sådan beredskap förutsätter att det finns en bärkraftig hemtjänstverksamhet i egen regi i stadsdelen.

3.7 Uppföljning av beviljade insatser

Biståndshandläggaren har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs (innehåll, omfattning och kvalitet) och att dessa tillgodoser den enskildes behov. Ett viktigt redskap för uppföljningen är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Vi vill understryka att vi ser beställning och genomförandeplan som viktiga instrument för att säkra att den äldre får insatser som överensstämmer med behov och önskemål. Genomförandeplanen ska fungera som en bekräftelse på biståndshandläggarens beslut och beställning av hemtjänst och också som en överenskommelse mellan hemtjänstutföraren och den äldre. Genomförandeplanen är ett "kvitto" på beställningen och ett viktigt redskap för att biståndshandläggaren ska kunna fullgöra sitt uppföljningsansvar.

Idag kan inte genomförandeplaner användas som uppföljningsinstrument i någon större utsträckning eftersom vi långt ifrån nått målet att samtliga beställningar bekräftas med en arbetsplan.

Skrivningen under denna punkt behöver förtydligas: Ska alla utförare, även vård – och omsorgsboenden bekräfta beställning med genomförandeplan inom 15 dagar eller är det bestämmelsen i avtalet med de privata utförarna av hemtjänst som åsyftas.

3.7.1 Prövning av pågående insatser.

Biståndshandläggaren ska följa upp och minst en gång per år bedöma om en insats skall fortsätta, ändras eller upphöra. Vid uppföljningstillfället prövas behovet på nytt och handläggningsförfarandet är detsamma som vid ett nytt ärende, d.v.s. efter det att den enskilde framställt sin ansökan gör biståndshandläggaren en bedömning av vård- och omsorgsbehovet och fattar därefter ett nytt beslut.

Skrivningen kräver ett förtydligande. En uppföljning kan göras under pågående beslut och ska då inte ska handläggas som om det vore ett nytt ärende. Vi menar att det blir tydligare om man använder begreppet nyprövning och att det framgår att ett uppföljningstillfälle inte behöver vara en nyprövning.

3.8.4. WebCare.

Vi ser det som en brist att kommunens sjuksköterskor och paramedicinska personal i särskilda boenden inte kan ta del av informationsutbytet i WebCare.

5.4. Insatser i hemtjänst

Alla äldre i Stockholm stad ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor. Riktlinjerna anger en skälig nivå för städning och inköp, vilket ger stadsdelsförvaltningarna konkret ledning i sin biståndsbedömning. Vi tycker detta är viktigt för att säkerställa likställighetsprincipen.

5.4.6 Kassaservice och banktjänster

I de fall den enskilde har behov av hjälp vid uttag av kontanter skall han/hon i första hand få hjälp till kassaservice, bank eller bankomat för att själv göra uttag. Om det inte är möjligt för den enskilde att själv eller tillsammans med personal klara sina ekonomiska göromål bör en ställföreträdare med fullmakt eller god man vara den enskilde behjälplig.

Det är positivt att riktlinjerna klargör att det är ledsagning till bank eller kassaservice som kan ges som hemtjänstinsats. Det tydliggör att hemtjänstpersonal inte ska agera bud för att hämta ut kontanter.

5.4.10 Ledsagning

Det råder idag, enligt vår erfarenhet, viss oklarhet om handläggning av ansökan om ledsagning. Det är därför angeläget att riktlinjerna nu mer ingående klargör avgiftsfri ledsagning för kultur- och fritidsaktiviteter och ledsagning som hemtjänstinsats. Vi tycker att skrivningen kan förtydligas ytterligare.

5.4.12. Egenvård eller hälso- och sjukvårdsinsatser

Här kan det vara lämpligt att hänvisa till bilaga 3 i tillämpningsanvisningar för handläggning av kundvalsmodellen, som utförligt beskriver gränsen mellan hälso- och sjukvård och egenvård när det gäller läkemedelshantering.

5.6 Korttidsvård

Vi anser att det kan vara tveksamt att använda begreppet korttidsvård när det gäller korttidsvistelse i vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg. Ädelpropositionens definition av korttidsvistelse innebär att denna insats anses som en del av de särskilda boendeformerna och därmed är bistånd enl. 4 kap 1 § Sol. Vi ger bistånd i form av tillfällig vistelse i vård- och omsorgsboende, det vi kallar korttidsboende, dels för avlastning av anhörigvårdare vid enstaka tillfällen eller i regelbundet återkommande perioder, dels i avvaktan på permanent boende med heldygnsomsorg om omsorgsbehovet inte kan tillgodoses i hemmet under väntetiden.

Vi tycker att man i riktlinjerna närmare måste definiera vem som avses med ”Den som vårdas i det egna hemmet och som med en tillfällig vistelse kan bo kvar hemma” och skulle önska att man om möjligt också anger kriterier som stöd för biståndsbedömningen.

Därutöver menar vi att beslut om korttidsvård inte ska behöva omfatta den som bor på vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) och är i behov av rehabiliter-

ing. Hälso- och sjukvårdsansvaret finns i vård- och omsorgsboenden och det ska därmed finnas tillräckliga resurser för rehabilitering för den som bor i servicehus.

6.1.1. Flytt till annat vård- och omsorgsboende

I de fall en flytt planeras till ett annat särskilt boende behöver inget nytt beslut tas om nuvarande beslut ej är knutet till en viss adress.

Här ställer vi oss frågan om detta gäller även vid flytt från vård- och omsorgsboende med hemtjänst till vård- och omsorgsboende med heldygnssorg. Om detta inte är fallet måste det göras tydligt i riktlinjerna.

6.3.1. Hemtjänst under sommarvistelse

Hemtjänst under sommarvistelse bör inte finnas under rubriken 6.3. *Ansökan om särskilt boende i annan kommun.* Vi föreslår en egen rubrik: Hemtjänst under tillfällig vistelse i annan kommun.

6.6 Utlandssvenskar

Sol tillämplighet styrs av vistelsebegreppet och det innebär att lagen blir tillämplig först när den enskilde vistas i Sverige. ... För svenska medborgare som ansöker om plats vid ett vård och omsorgsboende för att kunna flytta hem bör om möjligt utredning och beslut fattas innan den enskilde har anlänt.

Vi ställer oss tveksamma till om det är möjligt att få ett tillfredsställande underlag för att fatta beslut om vård- och omsorgsboende för en person som befinner sig utomlands. Detta kan jämföras med flytt från annan kommun där lagen reglerar hemkommunens skyldighet att på begäran bistå med den utredning som inflyttningskommunen kan behöva för att kunna pröva ansökan, eftersom det kan medföra praktiska problem att på avstånd göra en utredning om en enskilds behov.

7.2. Anhöriganställning

Biståndshandläggaren ska dels bedöma den enskildes behov av insatser, dels om det föreligger särskilda skäl till att delar av insatserna eller samtliga insatser bäst utförs av anhörig/närstående.

5 kap 10 § Sol syftar till att anhöriga/närstående vårdare ska kunna få den praktiska hjälp och det stöd som de behöver för att de ska orka med vården. Vi menar att anhöriganställning inte kan ses som stöd för anhörigvårdare, utan mer som en möjlighet för den enskilde att välja hur hemtjänsten ska utföras.

Vi vill påtala att anhöriganställning kan innebära en konflikt när omfattningen av vårdtagarens insatser blir den anhöriganställdes försörjning. Det är angeläget att staden tydliggör riktlinjer för anhöriganställning inom kundvalsmodellen, men vi är mycket tveksamma till att anhöriganställning ska vara en del av biståndsbeslutet. Vi menar att

det i utredningen ska framgå att den enskilde har önskemål om att en anhörig eller närstående ska utföra omsorgen som anställd.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att överlämna tjänsteutlåtandet som remissvar till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Göran Holmström* (kd), ledamöterna *Anders Hellström m.fl.* (m), *Hans Larsson m.fl.* (fp) till förmån för eget beslut, *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Susanna Brolin* (v), ledamöterna *Lars-Åke Henriksson m.fl.* (s) och *Elin Låby* (mp), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år ses över. Några insatser som hanteras olika inom stadsdelsförvaltningarna får i förslaget en tydligare beskrivning till innehåll och frekvens.

Tydlighet i riktlinjerna främjar likställigheten för de äldre inom staden. Vissa texter bör dock kompletteras eller ses över.

Det bör uppmärksammas att flera insatser som föreslås beviljas till exempel strykning och den generositet som föreslås vad gäller trygg- hetslarm kommer att innebära en ökad kostnad för stadsdelsnämnderna.

I förslaget finns en tydlighet i när trygghetslarm ska beviljas och att detta ska beviljas mera generöst än vad nuvarande riktlinjer anger. Ansvaret för hemtjänst under sommarvistelse klargörs tydligt i förslaget. Vistelse- kommunen har ansvaret för dessa insatser.

En ny samlingsinsats föreslås införas ”allt i ett hem förekommande göromål”. Detta är positivt då det dels innebär en förenkling av besluts- beskrivningen för bistånds- handläggarna och en större självständighet för utförarna att tillsammans med den enskilde planera hur hemmet ska skötas med hjälp av hemtjänst.

I ärendet hänvisas handläggningen av ärenden till handböcker och ett komplement som följer i de föreslagna riktlinjerna beskriver handlägningsrutiner. För helheten bör även beskrivning av avslagshantering framgå, det vill säga den enskildes rätt att överklaga, laglighetsprövning och delgivning.

Det föreslås även att det av beslutets innehåll ska framgå inom vilken tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras. Detta kan skapa problem främst i förhållande till avgiftssystemet och förutsätter ett kontrollsystem för utförd tid i förhållande till beviljad tid.

I förslaget föreslås att det inte längre ska meddelas avslag vid bedömda behov som inte kan tillgodoses inom rimlig tid då detta är oförenligt med rättsordningen. Tidigare har det varit klart uttalat att avslag ska meddelas i dessa situationer och att denna text därför bör utvecklas med tydliga rutiner.

I förslaget föreslås den enskilde få möjlighet att välja mellan matlagning och matlådor. Samtidigt föreslås den enskildes minibelopp uppgraderas genom att hänsyn till den högre kostnaden för matlådor ska ge den enskilde ett högre minimibelopp. Detta skulle innebära att det belopp som garanteras den enskilde efter betald hyra och avgift för hemtjänst skulle vara högre för de äldre som valt insatsen matlåda än övriga äldre. Den enskilde har själv haft möjlighet att styra sin matkostnad genom att erbjudas valmöjlighet. Texten om individuellt tillägg bör därför utgå.

Texten om egenvård eller hälso- och sjukvårdsinsatser, åtgärder som kan likställas med omvårdnadsinsatser och utföras av hemtjänstpersonal utan delegering bör utvecklas och insatser som kan komma ifråga närmare beskrivas. Det bör även framgå att delegerade hälso- och sjukvårdsinsatser endast utförs i samband med ordinarie insattillfällen.

Vad gäller dagverksamhet med inriktning mot demenssjukdomar anges att demensdiagnos bör vara fastställd och för personer som inte har demensdiagnos skall demensutredning vara initierad. Förvaltningen anser att demensdiagnos ska vara fastställd eller demensutredning påbörjad för att den enskilde ska beviljas tillfällig plats i avvaktan på eventuell diagnos. Endast i särskilda fall när den enskilde far illa ska plats beviljas innan demensdiagnos är fastställd.

Beskrivningen av när korttidsplatser kan beviljas är tydlig och klargör när kommunen har ansvar för att bevilja korttidsplatser.

Beskrivningen av när vård och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) kan beviljas är inte tillräckligt tydlig. Texten bör utvecklas för att likställighet över hela staden i beviljandet av denna insats ska vara möjlig. Texten om behov av annan bostad på grund av otillgänglighet bör kompletteras. Det bör framgå att det är primärvårdens arbetsterapeuter som bedömer behovet av bostadsanpassning och förmedlar detta till bostadsanpassningsbyrån.

Texten om utlandssvenskar är inte konsekvent. Det står dels att lagen blir tillämplig först när den enskilde vistas i Sverige och samtidigt i ett annat stycke att utredning och beslut om möjligt bör fattas innan den enskilde anlänt.

Texten om anhörganställning bör utvecklas, oklarheter kan uppstå då biståndshandläggaren först föreslås bedöma om den enskildes behov av insatser bäst utförs av anhörig/närstående och den anhörig/närstående kan sedan bedömas olämplig för anställning av utföraren. Detta blir då inkonsekvent och kan innebära två olika bedömningar i samma ärende.

Farsta stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att tillstyrka remissens förslag samt att därutöver anföra följande

Nämnden är angelägen om förbättringar för de äldre invånarna och förutsätter att fullmäktige anvisar medel motsvarande den ökade ambitionsnivån.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Christina Becker m.fl.* (fp) samt ledamöterna *Birgitta Holm* (m) och *Bertil Fredriksson* (kd), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

3.2.2 God man och förvaltare

I avsnittet anges att beslut i ärenden rörande godmanskap (FB 11:4) och förvalterskap (FB 11:7) fattas av domstol, i första *hand* tingsrätten. Rätt uttryck ska vara i första *instans*. Vidare anges att ansökan om god man eller förvaltare ska skickas till tingsrätten eller överförmyndarnämnden. Det är naturligtvis inte fel, men eftersom överförmyndarnämnden handlägger alla ansökningar om ställföreträdare kan det synas som en onödig tidsförlust att skicka ansökan till tingsrätten. Även sådana ansökningar överlämnas till överförmyndarnämnden för handläggning. Överförmyndarnämnden ser till att ansökningen är komplett, rekryterar och föreslår ställföreträdare, och ansöker sedan hos tingsrätten som beslutar om ställföreträdare. Ansökan bör därför skickas direkt till överförmyndarnämnden.

3.4.2 Beslutets innehåll

Enligt förslaget ska det för den enskildes kännedom framgå av beslutet inom vilken tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras. Förvaltningen vill påpeka att det kan finnas ett problem inbyggt i att ange ett tidsintervall. Hur lång tid det tar att utföra insatserna kan skilja sig åt mellan olika anställda, t.ex. beroende på erfarenhet och vana. Det är viktigare att beställarnas uppföljning inriktas på insatsernas kvalitet samt att de utförs enligt beslut.

3.6 Beställning till utförare, 3.6.1 Behov av akuta insatser, 3.6.2 Förändring av omvårdnadsbehov

Stadens egenregiverksamhet är skyldig att ta emot och verkställa beställningar omedelbart. Enskilda utförare skall bekräfta beställningen och påbörja uppdraget inom tre dagar. Förvaltningen anser att kraven på olika utförare bör vara konkurrensneutrala, d.v.s. kraven borde vara de samme oavsett om utföraren är enskild eller kommunal.

3.7 Uppföljning av beviljade insatser

Det är viktigt att tydliggöra ansvaret för upprättande av genomförandeplan och uppföljning av detta. En möjlighet att lägga in bevakningsdatum i paraplysystemet skulle underlätta att den systematiska uppföljningen sker inom rätt tidsintervall. För att tillförsäkra att genomförandeplaner verkligen upprättas bör riktlinjerna innehålla möjlighet

till ekonomisk sanktion, som t.ex. innehållen ersättning för utförda insatser, mot utförare som inte inkommer med genomförandeplan.

5.4.2 Städning

Utgångspunkten att det är skäligt att få sin bostad städad varannan vecka kan vara kostnadsdrivande liksom rätten till fönsterputs.

Förslaget att kunna formulera ett beslut så att det även innefattar alla i ett hem förekommande göromål är bra. Till riktlinjerna bör dock fogas en definition av vilka sysslor som ingår i ”allt i ett hem förekommande göromål”.

5.4.5 Inköp

Inköpen förutsätts ske i närmaste livsmedelsbutik med fullgott sortiment. Det är en onödig begränsning som kan omöjliggöra den rationaliserade metoden att den enskilde beställer varor enligt lista och att upphandling och hemkörning av varor upphandlas och sköts för flera personer samtidigt. Detta förslag kommer således att öka kostnaderna för insatsen hjälp med inköp.

5.4.6 Kassaservice och bankärenden

Även detta förslag är kostnadsdrivande om enskilda ska beviljas hjälp att ta sig till kassaservice, bank eller bankomat för att göra uttag.

5.4.7 Kost

Förslaget att den enskilde ska få hjälp med matlagning om det inte finns önskemål om leverans av matlådor är kostnadsdrivande och kräver att hemtjänstpersonalen lägger ner mer tid i varje hem och dessutom utbildas i att laga näringsriktig mat som dessutom äldre tycker om.

5.5 Dagverksamhet

Förslaget innebär att den som beviljas dagverksamhet med inriktning mot demenssjukdomar måste ha en fastställd demensdiagnos eller, i vissa fall då uppenbar minnesproblematik föreligger, skall en demensutredning ha initierats. Eftersom det inte är staden som råder över om demensutredning inleds eller inte, kan detta förslag komma att innebära att en enskild inte kan beviljas demensdagvård fast behov uppenbarligen föreligger, något som i sin tur kan leda till behov av mer omfattande insatser. Det vore önskvärt om staden skulle kunna påverka landstinget så att demensutredningar påbörjas och genomförs snabbare än vad nu är fallet för att den enskilde ska kunna få rätt insats.

5.6 Korttidsvård

Förslaget att den som bor i vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) och är i behov av rehabilitering som inte kan tillgodoses på boendet ska kunna beredas korttidsvård ifrågasätts. Istället bör servicehusen kunna erbjuda en tillfällig högre kvalitet i omvårdnaden genom att använda resurserna mer flexibelt.

6. Särskilda boendeformer, 6.1.4 Vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus)

I bedömningen av den enskildes behov av servicehusboende ska den enskildes upplevelse av otrygghet och allmänna hälsotillstånd beaktas. I många fall bör den enskildes upplevelse av otrygghet kunna minskas genom seniorboende. I takt med utbyggnad av denna boendeform till att också omfatta hyreslägenheter bör efterfrågan på servicehusboende minska.

Förvaltningens förslag

Det kompletterande förslaget till riktlinjer är mer omfattande och generös i sin bedömning än de riktlinjer som används för närvarande. Det gäller bl.a. rätten till trygghetslarm om den enskilde känner sig otrygg, städning varannan vecka, inköp i närmaste livsmedelsbutik och rätt till hjälp med matlagning om man inte själv föredrar att få matlådor levererade. Detta innebär att riktlinjerna blir kraftigt kostnadsdrivande. Riktlinjerna innehåller en högre ambition som kan öka kvalitén i hemtjänstens arbete, men som idag inte ryms inom nämndens budgetramar. Förvaltningen förutsätter att hänsyn tas till detta i kommunfullmäktiges budgetbeslut.

Förvaltningen saknar även en ekonomisk konsekvensanalys av förslaget, gärna kopplat till kvarboendeprincipen.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och att överlämna det till stadsledningskontoret som remissyttrande.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Abit Dundar m.fl.* (fp), ledamoten *Margareta Cederfelt m.fl.* (m) och tjänstgörande ersättaren *Anna Krzymowska* (kd) med hänsyn till eget förslag, *bilaga 1*.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Dokumentet Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år är mer heltäckande och genomarbetade än de tidigare riktlinjerna. Framförallt är riktlinjerna tydligare presenterade, vilket gör dem mer lättillgängliga.

Riktlinjerna tillsammans med den handbok för handläggning av ärenden inom socialtjänsten som socialstyrelsen nyligen tagit fram kommer att utgöra bra verktyg för handläggningsarbetet. Handboken och Riktlinjerna kommer troligtvis att gå in i varandra men också komplettera varandra.

Nedan kommer förvaltningen att kommentera några områden. De områden/avsnitt som inte är fastlagda eftersom beslut ännu inte tagits i Riksdagen, anser förvaltningen av naturliga skäl inte meningsfullt att kommentera.

Under avsnitt 3.2.1 som behandlar ombud och biträde, vill förvaltningen reservera sig mot att muntliga fullmakter kan mottagas. En muntlig fullmakt kan, trots att den dokumenteras, ifrågasättas i efterhand.

Om avsnitt 3.4.2, andra stycket, som behandlar beslutets innehåll vill förvaltningen framföra att det utöver insatserna är viktigt att målsättningen framgår i beslutet. Färdiga tidsintervaller för insatserna ger för lite utrymme för utförarna att tillsammans med brukaren utforma hur och vad som ska utföras. Tidsintervallen är en uppskattad tidsram, en schablon för hur lång tid insatserna kan tänkas ta att utföra samt ett ersättningssystem för utförare. Tidsintervallen är utgångspunkten i genomförandeplanen. Tidsintervallerna är många och snäva och kan ändras från månad till månad.

I avsnitt 3.4.3, som behandlar tidsbegränsade beslut bör det framgå, att en tidsbegränsning inte ska vara längre än 1 år.

I avsnitt 3.5 som behandlar verkställighet anser förvaltningen att det skulle vara bra om den rimliga tiden för att verkställa beslutet, framkommer.

Avsnitt 3.6.1 som behandlar behov av akuta insatser skulle förvaltningen föredra att formuleringen snarare har innebörden att Staden har ansvaret för att insatserna sätts in av annan utförare om den utförare som den enskilde valt inte kan påbörja insatserna med kortare varsel än 3 dagar. (ej nödvändigtvis att den egna regiverksamheten verkställer beslutet).

I avsnitt 3.7 om uppföljning av beviljade insatser, efterfrågar förvaltningen, riktlinjer för vad som gäller när utföraren inte kommer in med en genomförandeplan. Finns möjlighet att ersättning inte utgår förrän genomförandeplan inkommit? Förvaltningen efterfrågar också riktlinjer om hur uppföljningen ska gå till och hur ofta besluten ska följas upp.

Förvaltningen önskar att det i avsnitt 4, om dokumentation i samband med handläggning av ärenden framkommer att dokumentationen ska göras i Stockholms stads dokumentationssystem Paraplyet.

Rubriken för avsnitt 5.4.1 anser förvaltningen enbart borde heta Trygghetslarm eftersom förenklad biståndsbedömning inte berörs i avsnittet.

Rubrik 5.4.2 borde heta Serviceinsatser så som står i inledningstexten under huvudrubriken. Förvaltningen vill också uppmärksamma att rubrikstrukturen känns lite otydlig från 5.4.1 t.o.m. 5.4.10.

Under avsnitt 5.4.2 om hur ofta städning ska utföras inkl. hur ofta fönster ska putsas så förordar förvaltningen att det inte ska vara detaljreglerat utan att det ska vara individuella biståndsbedömningar och behov som ska bestämma frekvensen.

Gällande avsnitt 5.4.12, första stycket, ställer sig förvaltningen mycket tveksam utifrån flera aspekter. Att hemtjänstpersonal ska utföra enklare hälso- och sjukvårdsinsatser utan delegation och att insatsen ska räknas som egenvård om det kan anförtröas åt den enskilde eller anhörig efter enklare instruktion, anser förvaltningen inte ska förekomma. Problematiken här är att hemtjänstpersonal inte är anhöriga utan profes-

sionella. Hur ska ansvarsfrågan behandlas om något skulle bli fel i utförandet av insatsen? Förvaltningen anser att den juridiska ansvarsfrågan måste ses över innan detta kan bli aktuellt. För att skydda personalen anser förvaltningen att delegering ska krävas för alla hälso- och sjukvårdsinsatser. Förvaltningen önskar också ett förtydligande i andra stycket om att delegering krävs för överlämning av läkemedel.

Som en följd av ovan beskrivna synpunkter utifrån stycke 5.4.12 anser förvaltningen att en del av en mening i stycke 5.4.11; "...vissa hälso- och sjukvårdsinsatser som kan likställas med egen vård.", bör tas bort.

Sista stycket, sista punkten i avsnitt 5.6 om korttidsvård anser förvaltningen kan tas bort. Något sammanhang då detta skulle bli aktuellt anses inte finnas eftersom rehabilitering ingår inom ramen för vård- och omsorgsboende med inriktning hemtjänst.

I avsnitt 6.1.1. skulle förvaltningen vilja ha ett förtydligande om att beslut inte bör vara knutet till en viss adress.

Avsnitten 6.1.2 t.o.m. 6.1.4 skulle med fördel kunna utökas och bli mer beskrivande. Dessutom skulle vård- och omsorgsboende med inriktning somatiska sjukdomar kunna beskrivas på likartat sätt som de andra vård- och omsorgsboendelinriktningarna.

I avsnitt 6.6 säger första och tredje stycket emot varandra.

I avsnitt 7.2, andra stycket, kan första meningen med fördel tas bort. Detta eftersom efterföljande mening beskriver att det är utföraren som har ansvar att ta ställning till om den anhörige är lämplig för anställning som anhörigvårdare.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade den 13 juni 2006 att lämna förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen som sitt eget med nedanstående förändringar/tillägg.

Stadsdelsnämnden anför följande

Nämnden anser som förvaltningen att förslaget till riktlinjer på ett tydligt och bra sätt lyfter fram den enskildes rätt till insatser som stärker självbestämmandet, den egna förmågan och delaktigheten.

Punkt 3.4.1 Inflytande och delaktighet

Nämnden anser att det är angeläget att den enskilde i möjligaste mån får det boende man önskar. Av förslaget framgår att samtliga vård- och omsorgsboenden är en gemensam resurs för staden. Självklart ska planeringen anpassas till detta. Den enskilde, tolkar vi, ska då ha rätt att välja sitt boende över hela staden. Fördelningen av resurser till äldreverksamheten måste kunna anpassas så att möjligheten att välja realiseras full ut. Det får inte finnas ekonomiska hinder för detta. Vilken inriktning boendet ska ha anges som hitintills i biståndsbeslutet den enskilde fått.

Punkt 6.1.2, 6.1.3 och 6.1.4

Punkt 6 tar upp de olika boendeformerna. I Stockholms stads Äldreomsorgsplan 2006-2010 står: "Det skall finnas vård- och omsorgsboenden med speciella inriktningar som kan tillgodose äldres skiftande behov"

Vi återfinner nu tre former av boenden i riktlinjerna

Ute i vardagen talas allmänt om gruppboende, ålderdomshem, demensboenden, sjukhem, servicehus, seniorboende, öppen hemtjänst i det egna hemmet.

Det råder en begreppsförvirring omkring detta. Det behöver klargöras och framförallt informeras om. För många av våra äldre handlar det om servicehus eller sjukhem i vardagsspråket och inte omsorgsboende med inriktning.

Reservation anfördes av ledamot *Helen Jäderlund Eckardt m.fl.* (fp), vice ordförande *Fredrik Wallén* (kd) och ledamot *Bo Arkelsten m.fl.* (m) med hänsyn till eget yrkande, *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamot *Ann-Christine Isaksson Ketzel* (v) med hänsyn till eget yrkande, *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till riktlinjer är väl genomarbetade utifrån gällande lagstiftning, föreskrifter, riktlinjer m.m. Den enskildes rätt till insatser som stärker självbestämmandet, den egna förmågan och delaktighet lyfts fram på ett tydligt och bra sätt. Förvaltningen anser dock att vissa förtydliganden behöver göras i delar av avsnitten kring handläggning och dokumentation, stöd och hjälp i ordinärt boende, korttidsvård, särskilda boendeformer och stöd till anhöriga och närstående.

Förvaltningens synpunkter kring dessa förtydliganden beskrivs i det följande under den rubricering som avses.

2. Socialtjänstlagen

2.2 Informationsskyldighet och uppsökande verksamhet

Förvaltningen anser att det i riktlinjerna bör framgå vilken basstandard kring den stadsgemensamma informationen som ska ingå i informationen i samband med uppsökande verksamhet. Detta eftersom ansvaret för den uppsökande verksamheten åligger respektive stadsdelsnämnd. Om inte någon specifik standard anges är det svårt att uppnå en likställighet och jämställdhet för stadens medborgare vad gäller den uppsökande verksamheten inom staden.

1. Handläggning av ärenden

3.4.1 Inflytande och delaktighet

Konsekvensen av att den enskilde har rätt att ansöka om vård- och omsorgsboenden utanför stadsdelen kan innebära att tomma platser uppstår i den egna stadsdelen om de enskilda i stor omfattning väljer sitt boende i andra stadsdelar. Förvaltningen anser att de nuvarande planeringsförutsättningarna där varje nämnd i första hand ska se till sina egna behov och förutsättningar inte ger utrymme för valfrihet. Noggrann individuell prövning bör därför ske innan beslut om vård- och omsorgsboende ges för boende i annan stadsdel.

3.6 Beställning till utförare

Eftersom val av utförare endast berör hemtjänsten anser förvaltningen att det bör tydligas i texten i detta avsnitt.

3.7 Uppföljning av insatser

Förvaltningen anser att detta avsnitt är mycket viktigt och på ett tydligt och bra sätt beskriver biståndshandläggarnas ansvar utifrån den enskildes behov. För att ytterligare förvissa sig om att den enskildes behov tillgodoses och att insatserna är av god kvalitet avser förvaltningen, utifrån stadens uppföljningsmodell, att utarbeta ett frågeformulär som lokalt ska användas som uppföljningsinstrument av biståndshandläggarna.

4. Dokumentation i samband med handläggning av ärenden

4.1 Personakt och journal

Förvaltningen anser att riktlinjerna på ett mycket tydligt och bra sätt beskriver hur dokumentation ska utföras i samband med handläggning av ärenden. Vidare är Paraplysystemet väl anpassat till de krav som ställs på dokumentation. Den registrering, de mallar och den dokumentation som görs utifrån Paraplysystemets givna rubriker ökar dessutom rättsäkerheten för den enskilde.

5. Stöd och hjälp för den som bor i ordinärt boende

5.4.2 Städning/fönsterputs

Förvaltningen anser att avsnittet kring städning är klart och tydligt och dessa förtydliganden, jämfört med tidigare, är nödvändiga för att inte olika praxis ska tillämpas i skilda stadsdelar. Vad gäller fönsterputs ser förvaltningen dock att detta avsnitt mer precist ska ange att fönsterputs ska ske i de rum som ingår i den beviljade städningen.

5.4.7 Kost

Förvaltningen anser att texten i detta avsnitt är för allomfattande beskrivet. Det är angeläget att särskilja den mat som serveras på ett vård- och omsorgsboende respekti-

ve i ordinärt boende. För boende i vård- och omsorgsboende kan väl specificerade krav ställas på matleverantören i samband med upphandling av kost. Däremot måste stor hänsyn tas till den enskildes kostvanor i ordinärt boende. En individuell bedömning måste därför alltid ske om dennes kostvanor behöver förändras. Den enskilde avgör själv vilken mat/matlåda och vilken leverantör han/hon vill köpa sin mat ifrån. Vidare anser förvaltningen att begreppet matlagning måste förtydligas. Matlagning får i den här bemärkelsen ett vidare perspektiv och kan betyda allt från förberedelser av en måltid till långkok. Förvaltningen anser därför att det i texten bör stå *tillreda mat* istället för matlagning.

5.4.8 *Leverans av matlåda*

Förvaltningen vill särskilt påtala vikten av att det i de nya riktlinjerna tydligt framgår att matlådor ofta medför en merkostnad vilket kan påverka den enskildes minimibelopp och att den enskilde därmed kan ha rätt till ett individuellt tillägg.

5.4.9 *Promenader/utevistelse*

Förvaltningen anser att den beskrivning som görs under detta avsnitt är angeläget och viktigt men behöver förtydligas. Detta dels när det gäller den enskildes fysiska möjlighet (rullstolsburen, rullator, värk etc.) och egen vilja och lust (synen på fysisk aktivitet tidigare i livet), som försvårande faktor, dels personalens möjligheter att tillgodose promenader och nyttan (förebyggande, meningsfullt, naturligt trött etc.). Förvaltningen anser även skillnaden mellan begreppen promenad och utevistelse behöver förtydligas.

5.5 *Korttidsvård*

Förvaltningen anser att ett förtydligande behöver göras i texten kring ”Korttidsvård kan också vara aktuell under tiden en utredning pågår av den enskildes framtida behov av omsorg och/eller boendeform.” Förvaltningen föreslår istället följande formulering:

För personer med mycket omfattande omsorgsbehov och som inte längre kan tillgodoses i hemmet kan det vara aktuellt med korttidsboende under utredningstiden. Detta i syfte att förhindra ett för tidigt beslut om ett vård- och omsorgsboende.

Vidare anser förvaltningen att för dem som bor på vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) och är i behov av rehabilitering har kommunen det ansvaret i alla vård- och omsorgsboenden. Därmed behöver dessa personer inte flytta till ett korttidsboende för att få sina behov tillgodosedda. Förvaltningen anser att den föreslagna texten medför ökade kostnader för förvaltningen då en person kan uppta två platser (servicehus och korttidsvård) helt i onödan.

6. **Särskilda boendeformer**

6.1 *Vård- och omsorgsboende*

Förvaltningen anser att det i riktlinjerna klart framgår att vård- och omsorgsboende ska grunda sig på en helhetsbedömning där den enskildes situation och möjlighet sam-

manvägs med sociala, medicinska, psykiska och existensiella behov. Förvaltningen anser dock att personer som innan 65 år haft problem kring sin boendesituation och haft insatser kring detta bör uppmärksammas i samband med att de blir 65 år. Detta eftersom nämnden har ett särskilt ansvar för de äldres boendesituation.

6.1.1 Flytt till annat vård- och omsorgsboende

Inom de boendeformer som inte är sjukhem ska behovet av annat boende prövas vid den årliga uppföljningen av biståndshandläggaren.

7 Stöd till anhöriga och närstående

7.1.1 Garanterad rätt till avlösning

Då oklarheter kring avgiften i samband med avlösning över 4 tim/vecka kan uppstå ser förvaltningen att ett förtydligande görs i denna text. Ska avgiften tas ut per timme eller som en avgiftsnivå?

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslutade den 20 juni 2006 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen med följande tillägg:

Nämnden finner att stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden för personer över 65 år innehåller tydliga förbättringar och preciseringar jämfört med gällande riktlinjer. Det bör vara möjligt att med de nya riktlinjerna som grund upprätthålla likställighetsprincipen så att handläggningen blir densamma i hela kommunen och därmed väsentligt stärka den enskildes rättstrygghet.

Vi anser dock att ett antal ändringar erfordras i förslaget enligt följande:

3.3. Tolk

De angivna handikappen bör kompletteras med synskador.

3.4. Bedömning och val av insatser

Det är missvisande att kalla ”bostadsanpassning, byte av bostad eller tekniska hjälpmedel” för ”generella insatser”. Ändras till: ”Alla åtgärder som kan bidra till detta bör övervägas, t ex bostadsanpassning och tekniska hjälpmedel”.

5.4.2 Städning

Andra radens ”skall kunna få hjälp” ändras till ”skall få hjälp”.

Fönsterputs

Vi vill understryka att variationen i behoven kan vara mycket stora, särskilt i innerstan, där nedsmutsningen från luftföroreningar vid starkt trafikerade bostadsgator kan vara betydande. Riktpunkten bör vara att fönsterputs beviljas så snart påtaglig luftförorening föreligger.

5.4.4. Tvätt

Andra radens ”skall kunna få hjälp” ändras till ”skall få hjälp”.

5.4.5. Inköp

”Skall kunna” på första raden utbyts mot ”skall”.

Bistånd i form av inköp av dagligvaror bör ske *minst en gång i veckan*.

5.4.9. Promenad/utevistelse

Sista meningen ändras till: Den som inte klarar att själv komma ut på promenad skall få hjälp med detta.

6. Särskilda boendeformer

Sista meningen: ”båda” stryks. Det skall vara tillräckligt om ena parten av ett samlevande par har behov av särskild boendeform för att erbjuda paret detta.

Ansökningar om bostad inom vård- och omsorgsboende bör vara offentliga även i den meningen att de politiskt ansvariga kontinuerligt följer utvecklingen. Det kan ske om förslag till avslag på ansökningar alltid föredras inför stadsdelsnämndernas sociala delegationer.

6.1. Vård- och omsorgsboende

Meningen ”En flytt till.. enskilde.” stryks. ”Därför” i nästa mening stryks.

Avslutningsvis vill vi betona att det är viktigt biståndsbedömningen underkastas återkommande, obligatoriska kvalitetskontroller.

Reservation anfördes av *Margareta Björk m fl* (m), *Per Henriksson m fl* (fp) och *Patrik Holmberg* (kd) till förmån för eget förslag till beslut, *bilaga 1*.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 juni 2006 har i huvudsak följande lydelse.

De nu remitterade riktlinjerna avses ersätta gällande riktlinjer från januari år 2002. Det är viktigt med gemensamma och tydliga riktlinjer för handläggningen för att den enskildes rättssäkerhet ska kunna säkerställas. Stadsdelsförvaltningen anser att det är bra

att riktlinjerna har setts över och förtydligats. Föreliggande riktlinjer är tydliga och välskrivna och kommer att utgöra ett bra stöd vid handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år. Förvaltningen är i allt väsentligt positiv till de nya riktlinjerna. Förvaltningen vill dock lämna följande synpunkter och önskemål.

3.1 Förhandsbedömning

Det vore önskvärt att det framgår hur handlingarna ska hanteras vid ställningstagandet, att inte inleda en utredning. Förvaltningen föreslår att avsnittet kompletteras med hur gjorda anteckningar ska förvaras och gallras.

3.7 och 3.7.1 Uppföljning av beviljade insatser

Förvaltningen anser att det är bra att uppföljningsansvaret förtydligas. För att kunna leva upp till uppföljningsansvaret krävs dock betydligt utökade handläggarresurser. Möjligen kunde ärendets art styra uppföljningsfrekvensen så att det i vissa fall skedde med längre intervall än ett år. Det borde även vara tillfyllest med nyprövning per telefon vid vissa insatser, t.ex. endast städning eller trygghetslarm. Dessa beslut borde även kunna gälla i t.ex. två år.

3.8 Samverkan

Förvaltningen vill här hänvisa till revisionsrapport nr 10, mars 2006. Enligt revisorer-
nas mening saknas strukturerade former för samarbete och kommunikation mellan beställare och utförare. Förvaltningen anser därför att det vore bra att även förtydliga beställarens respektive utförarens ansvar i detta avsnitt.

4 Dokumentation

Eftersom det saknas klara riktlinjer beträffande dokumentation i Paraplysystemet vore det mycket bra att detta tydliggörs här. Det bör alltså framgå att journalanteckningar fortlöpande ska föras/registreras i Paraplysystemet samt att myndighetsutövningens skrivna dokument i enskilda ärenden i form av utredningar, beslut, handlings-/genomförandeplaner m.m. ska skrivas och finnas som kopior i Paraplysystemets personakt.

5.4.1. Trygghetslarm – förenklad biståndsbedömning

Förvaltningen noterar att prövning av behovet av trygghetslarm ska göras utifrån den enskildes upplevelse av otrygghet. Att den enskilde känner sig otrygg ska vara skäl nog för att beviljas trygghetslarm. Förvaltningen välkomnar en förenklad biståndsbedömning av trygghetslarm.

5.4.11 Omvårdnadsinsatser

Förvaltningen skulle gärna se att omvårdnadsinsatser inte behöver preciseras i detalj för den som har mer omfattande behov. Beslutet om hjälp med omvårdnadsinsatser skulle kunna kompletteras så att det omfattar allt som har med den personliga omvårdnaden att göra. Detta skulle innebära att utföraren tar ett samlat ansvar för den enskil-

des omvårdnad. På liknande sätt som föreslås under avsnitt 5.4.2 när det gäller beslut om städning som ska kunna kompletteras med ”alla i ett hem förekommande gör-omål”.

5.4.12 Egenvård eller hälso- och sjukvårdsinsatser

I riktlinjerna skrivs att när gränsen för vad som är hälso- och sjukvård och egenvård är oklar måste den enskildes ansvarige läkare göra en bedömning av vilka åtgärder som kan anförtros åt den enskilde eller dennes anhörig efter enklare instruktion. Sådana åtgärder kan då likställas med omvårdnadsinsatser och utföras av hemtjänstpersonal utan delegering. Förvaltningen anser att det bör förtydligas att när sådana insatser ska utföras av hemtjänstpersonal så kan instruktion från sjukvårdspersonal behövas även om delegering inte krävs. Insatserna förutsätts då ingå i biståndsbeslutet.

5.6 Korttidsvård

Förvaltningen ser gärna att det tydligare framgår att korttidsvård är avsett för äldre med stort omvårdnadsbehov. Det vore även bra om det klart framgår att reparation av bostad eller byte av stammar inte utgör skäl för att beviljas korttidsvård.

7.1.1 Garanterad rätt till avlösning

När det gäller den garanterade rätten till avlösning fyra timmar per vecka vore det önskvärt att det framgår av riktlinjerna huruvida timmar kan sparas ihop och tas ut samlat vid ett senare tillfälle. Om det är möjligt att spara timmar bör det också anges hur många timmar som kan sparas.

7.3 Hemvårdsbidrag

Enligt riktlinjerna kan hemvårdsbidraget minskas till hälften om den som är föremål för bidraget deltar i exempelvis dagverksamhet eller kommer ifråga för korttidsvård. Förvaltningen anser att det bör preciseras hur många dagar i dagverksamhet respektive i korttidsvård som leder till minskat bidrag.

Sammanfattningsvis är stadsdelsförvaltningen positiv till de föreliggande riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år.

Avslutningsvis anser förvaltningen att föreliggande riktlinjer kan medföra ökade kostnader för nämnden. För att kunna leva upp till uppföljningsansvaret behövs betydligt utökade handläggarresurser. Även när det gäller insatser i hemtjänst har preciseringar gjorts som leder till kostnadsökningar. Det gäller bl.a. städning där det anges att det är skäligt att få sin bostad städad varannan vecka. I de nu gällande riktlinjerna finns ingen sådan precisering och många beviljas för närvarande städning var tredje vecka. Tilldelade medel måste därför anpassas så att det blir möjligt att fullt ut följa de nya riktlinjerna.

Kista stadsdelsnämnd beslutade den 13 juni 2006 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Då Kista varit en av de stadsdelsförvaltningar som varit representerade i arbetsgruppen för översynen av riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år, har ärendet och olika frågor i samband därmed under hand också tagits upp för diskussion inom förvaltningens enhet Myndighetsutövning/ bistånds-handläggning.

De nu föreslagna riktlinjerna är i vissa stycken mer detaljerade och tydliga än tidigare och utgör, enligt förvaltningens mening, ett förbättrat stöd för handläggarna.

Förvaltningen föreslår dock komplettering av texten i två av punkterna i riktlinjerna. Under den tredje punkten vill förvaltningen peka på en svårighet man bedömer kan uppkomma. Förvaltningens förslag till kompletteringar och kommentarer framgår nedan.

5.4.2 Städning (komplettering)

I de fall städtjänster är en av förvaltningen upphandlad tjänst, bör av avtal framgå omfattning och frekvens avseende städningen hos den enskilde.

5.4.5 Inköp (komplettering)

Förvaltningen finner det skäligt att inköp av dagligvaror *sker en till två gånger per vecka*.

7.2 Anhöriganställning (kommentar)

Under denna punkt framgår bl a att det vid en anhöriganställning ställs samma krav på personens lämplighet och kompetens som vid en ordinär anställning. Förvaltningen vill här peka på att det för handläggaren vid uppföljning hos den enskilde kan vara svårt att få klarhet i om beställda insatser utförs i enlighet med den enskildes önskemål och med god kvalitet.

Förvaltningen är i allt övrigt positiv till det nu framlagda förslaget till riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år.

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade den 19 juni 2006 att överlämna tjänsteutlåtandet som sitt svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 juni 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Biståndshandläggarna upplever ofta en vilshenhet i sitt arbete med att handlägga och bedöma insatser. Det saknas tydliga riktlinjer som gäller generellt och från vilka avsteg kan göras i förekommande fall utifrån den individuella behovsbedömningen.

Förvaltningen välkomnar en översyn av riktlinjer för handläggning och prövning av beslut inom äldreomsorgen.

Det föreslagna dokumentet är dock enligt förvaltningen inte ett dokument som löser problemen. Det är en kombination av riktlinjer för handläggning och dokumentation, äldreomsorgsplanen och riktlinjer för bedömningar av behov av bistånd. Att blanda dessa skapar en förvirring, särskilt som avsnitten om handläggning och dokumentation (kap 3–4) endast utgör ett komplement till huvuddokumentet ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten” (Beslut i KS 2001). Om det senare har så stora brister att det behöver kompletteras på detta omfattande sätt, vore det bättre att omarbeta det gamla dokumentet i stället för att som nu skapa ett kompletteringsdokument. Till dessa dokument ska även läggas ”Tillämpningsanvisningar för handläggning vid kundvalsmodell med omsorgspeng inom äldreomsorg och omsorg om funktionshindrade” där vissa omständigheter regleras som rör hemtjänsten. Att ha tre dokument som överlappar varandra skapar både förvirring och blir tungarbetat för handläggarna.

Det föreslagna dokumentet innehåller, liksom det tidigare, en blandning av stora svepande formuleringar och formuleringar kring detaljer. Detta är enligt förvaltningen mindre bra och visar på att syftet med dokumentet är oklart.

Förvaltningen anser att huvuddokumentet ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten” ska vara det dokument som rent formellt styr handläggning och dokumentation och detta bör då kompletteras med de avsnitt som saknas. Är det inte görligt så bör ett sådant dokument skapas särskilt för äldreomsorgen. Idag gäller det för all handläggning inom socialtjänsten. Därtill ska finnas ett dokument med riktlinjer för prövning av bistånd inom äldreomsorgen. Ett dokument som enbart reglerar innehållet i insatserna. I detta dokument ska regleras grunder för bistånd, intervaller (t ex för städning) och omfattning. Detta skulle ge biståndshandläggarna stöd i deras arbete och bidra till en likvärdig bedömning i hela staden. Till detta kommer Äldreomsorgsplanen som är ett långsiktigt styrdokument som reglerar verksamhetens inriktning. På så sätt får vi tre tydliga dokument med tre olika syften vilket skulle underlätta för biståndshandläggarna.

Om man ändå väljer att behålla kap 3-4 har vi följande frågor och synpunkter:

Avser riktlinjerna endast biståndshandläggningen, eftersom den är väldigt inriktad på handläggning och dokumentation före beslut och verkställighet? (Det enda moment som nämns av utförardokumentationen är genomförandeplaner, vilket endast är en liten del av dokumentationen under utförandet.) I så fall borde man uttrycka detta klart och hänvisa till stadens riktlinjer för utförarnas dokumentation.

Om beslutets innehåll står det i förslaget att det för den enskildes kännedom ska framgå inom vilken tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras. I ”Tillämpningsanvisningar för handläggning vid kundvalsmodell med omsorgspeng inom äldreomsorg och omsorg om funktionshindrade” framgår att ”Biståndshandläggarens bedömning av tiden är ett medel för att bestämma en ersättningsnivå och inte en reglering av den tid utföraren skall lägga ner på uppdraget.” Alla dokument som

biståndshandläggarna ska rätta sig efter måste ha en samstämmighet och inte som i det nämnda exemplet stå i motsats till varandra.

De flesta moment i handläggningen behandlas i kap 3-4. Två viktiga moment behandlas inte, nämligen utredningens utformning och regler om kommunikering och överklagande. Dessa moment är väsentliga för den enskildes rättssäkerhet och medinflytande och det är svårt att förstå varför just dessa utesluts. Även detta kan skapa förvirring.

Avsnittet om bedömning av ansökningar är i stort sett bra (kap 5–8). Vi har dock några synpunkter:

Vissa insatser i föreslagen form kan innebära en ökad kostnad jämfört med idag i vissa stadsdelar, t ex städning varannan vecka och hjälp med fönsterputs? Flera stadsdelar beviljar i dagsläget städning var tredje vecka om inte den individuella bedömningen ger ett annat intervall.

Under punkten om inköp, andra meningen, bör enligt förvaltningen ändras till ”Om inte särskilda skäl föreligger är det skäligt att inköp av dagligvaror sker en till två gånger per vecka”. En gång per vecka är oftast för lite med tanke på färskvaror.

Även när det gäller promenader och utevistelse vore det bra med ett riktmärke för vad som anses skäligt, lika väl som frekvens på städning anges.

Krav för dagverksamhet är att demensutredning ska ha initierats. Detta krav är alltför kategoriskt, eftersom det finns dementa personer, som skulle ha behov av dagvård men vägrar medverka i en demensutredning.

Svepande formuleringar som ”så långt som möjligt” är svåra att hantera i den praktiska vardagen och bör undvikas i denna typ av dokument.

Bedömningen för att beviljas servicehuslägenhet är tydligare i nuvarande riktlinjer. I förslaget framgår inte riktigt klart att man ska ha behov av omvårdnadsinsatser för att få plats i servicehus. Riktlinjerna är för vaga och otydliga och ger stort utrymme för godtycke. Förtydligande behövs vilka kriterier som ska gälla.

I förslaget till riktlinjerna avspeglas delvis att befolkningen numera är mera rörlig och reser. Hemtjänst i annan kommun och ansökan om boende över kommungränser behandlas. Dock finns det ett antal situationer som inte är ovanliga och som inte berörs; ansökan om hemtjänst i annat land (t ex på Åland), ledsagning vid semesterresa utomlands och vilka rättigheter inom sjukvård och socialtjänst en medborgare från annat EU-land har i Sverige. Det vore bra med ett klargörande på dessa punkter.

Punkten 8.1 om personer över 65 år som omfattas av LSS:

I andra stycket står ”Vissa stadsdelsnämnder har en organisation som medför att personer med LSS-insatser flyttas till äldreomsorgens verksamhetsområde från 65 år. En flytt till äldreomsorgens verksamhetsområde kan ske tidigast från den dag den enskilde fyller 65 år, då olika avgiftsregler gäller för den som är under respektive över 65 år”. Förvaltningen föreslår att rubriken ändras till ”Personer som omfattas av LSS *eller SoL*” samt i andra styckets första och andra rad ”personer med LSS-insatser eller insatser enligt SoL”. Det är personer med SoL-insatser som betalar avgift och olika avgifts-

regler tillämpas beroende på om man är under eller över 65 år. Därför gäller ovanstående personer med SoL-insatser. LSS-insatserna är avgiftsfria.

SoL-insatser där riktlinjer saknas för äldre:

Kontaktperson enligt SoL:

Om person, som inte tillhör personkrets enligt LSS, före fyllda 65 år har haft kontaktperson beviljat och ansöker om fortsatt bistånd till kontaktperson - kan den insatsen beviljas eller inte? Om inte bör personen i god tid före 65-årsdagen informeras om detta.

Om personen är över 65 år och inte har haft kontaktperson tidigare och inte omfattas av LSS - hur ska dessa ansökningar bedömas?

Hemtjänst i assistansliknande form enligt SoL:

Denna insats förekommer ibland för personer under 65 år som behöver kontinuitet och har svårt med olika personal från den vanliga hemtjänsten. Denna insats tas inte upp alls i riktlinjerna för personer över 65 år. Det är viktigt att veta om insatsen får fortsätta efter fyllda 65 år. Om inte, bör personen i god tid innan informeras av sin handläggare på enheten för funktionshindrade att insatsen upphör vid fyllda 65 år.

Övrigt

Vidare anser förvaltningen att staden bör skapa ett heltäckande system för olika riktlinjer och andra liknande dokument och gärna med ett enhetligt utseende. Ett system med numrering (år och löpnummer) och där det tydligt framgår vilket dokument som är aktuellt och vilket tidigare dokument det ersatt, skulle förenkla sökandet och ge en större säkerhet om vilket dokument som gäller vid den aktuella tidpunkten (jämför t ex socialstyrelsens eller arbetsmiljöverkets system för författningar).

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade den 13 juni 2006 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till stadsledningskontoret, välfärd och utbildningsavdelningen och kommunstyrelsen som svar på remissen. Nämnden anför följande:

Samtliga vård- och omsorgsboenden i staden är en gemensam resurs och de äldre som önskar boende i annan stadsdel måste därför så långt som möjligt få detta. Det skall krävas starka skäl för att avslå ansökan om boende i annan stadsdel, som till exempel att det önskade boendet är fullbelagt eller att det är mycket stor skillnad i kostnad mellan det önskade boendet och det utöver läget likvärdiga boende som stadsdelsnämnden erbjuder. Som regel brukar de flesta äldre vilja bo kvar i närområdet, varför det fåtal som önskar boende i annan stadsdel bör kunna få sina önskemål beviljade.

Vidare är det inte rimligt att ett äldre par skall behöva skilja på sig om inte båda har behov av särskild boendeform. Boende i servicehus skall kunna beviljas även om endast den ene i ett par har behov av servicehusboende.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Magnus Hellström* och ledamoten *Anne Wompa* (båda m), ledamöterna *Karin Berggren* och *Elisabet Abelson* (båda fp), ledamoten *Andreas Sturesson* och tjänstgörande ersättaren *Karolina Johansson* (båda kd) till förmån för det egna förslaget, *bilaga 1*.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Det är viktigt att staden har tydliga riktlinjer för att de äldre ska få en likställig service, vård och omsorg oavsett var man bor i staden.

Remisstiden är kort, vilket är synd. Förvaltningarna har länge efterfrågat och väntat på nya reviderade riktlinjer. Den senaste revideringen gjordes 2001. Det hade varit angeläget att förvaltningarna fått mer tid på sig att studera förslaget. Det är också viktigt att stadens riktlinjer följs upp och revideras regelbundet.

Riktlinjernas struktur är bra och tydlig, det är lätt att hitta i riktlinjerna. Det är också positivt att man har integrerat äldreomsorgsplanens mål och strategier.

Förvaltningens bedömning är att inom vissa områden har riktlinjerna blivit mer tydliga och detaljerade medan andra områden blivit otydligare, jämfört med de tidigare riktlinjerna. Förvaltningen vill därför lämna följande synpunkter.

3. Handläggning av ärenden

Ang. 3.4.2 Beslutets innehåll; I riktlinjerna föreslås att för den enskildes kännedom ska det framgå inom vilket tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras.

Detta tycker förvaltningen är en mindre bra idé. Tidsintervallen är den ersättningsnivå utföraren tillhandahåller. Som ersättningssystemet är utformat idag går inte alla timmar direkt till den äldre utan viss tid finns också avsatt för möten och utbildning hos utföraren. Detta kan vara svårt att förklara för de äldre och många frågor och missförstånd kan uppkomma. Ekerö kommun har ett sådant system och man har haft många frågor från de äldre. Så fort antalet timmar har behövts utökats måste också ett nytt beslut skickas till den äldre.

Om den äldre ska informeras om tidsintervallet, måste det avse den tid, som är direkt avsatt till den äldre. Nuvarande system bör i så fall ändras först.

Punkten 3.6.1 Behov av akuta insatser; Det är bra att riktlinjerna tydliggör att egenregi verksamheter måste utföra akuta insatser. Men detta förutsätter att samtliga stadsdelsnämnder har egenregi verksamhet.

Ang. 3.7 Uppföljning av beviljade beslut; Här tas upp att biståndshandläggaren ansvarar för att beviljade insatser utförs. Ett viktigt redskap för uppföljningen är den

genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde. Utföraren är skyldig att inkomma med en genomförandeplan till biståndshandläggarna inom 15 dagar från det att beställningen mottagits.

En fråga från biståndshandläggarna är att ”Vad ska biståndshandläggaren göra om genomförandeplanen inte kommer in i tid ? Är det möjligt med någon form av ”sanktion”, t.ex. att inte betala ut ersättning till utföraren, om planen inte kommit in i tid ?”

I genomförandeplanen ska också noteras att den enskilde informerats om verksamhetens klagomålshantering, enligt riktlinjerna.

Förvaltningen tycker det är bra att man betonar att de äldre ska informeras om utförarens klagomålshantering. Utifrån ett brukarperspektiv är det angeläget att även biståndshandläggaren informerar om förvaltningens klagomålshantering och att brukarna också kan lämna synpunkter på handläggarnas service. Det är viktigt att de äldre och deras anhöriga upplever att klagomål och synpunkter ses som något positivt.

Avsnitt 3.8 handlar om samverkan mellan stadsdelarna med landstinget och andra vårdgivare. Förvaltningen vill här framföra att idag är både kommun och landsting komplexa organisationer med flera beslutsnivåer och samarbetspartner. Det är inte två parter, kommun och landsting, som ska samverka, utan vård och omsorg bygger i växande utsträckning på att flera vårdgivare och enheter ska samverka kring den äldres vård och omsorg. Exempel på detta är stadens kundvalmodell, där den äldre själv kan välja mellan flera olika hemtjänstutförare. Inom landstinget finns vårdcentraler som drivs av andra vårdgivare. De komplexa organisationerna med många olika utförare, kan göra det svårt att ”hitta” vem man ska samarbeta med i vardagen, vilka som ska ingå i nätverket kring den äldre. Situationen kommer sannolikt att ställa krav på att utveckla nya former för samverkan och nya system för att säkerställa att den enskilde ska få en trygg och god vård och omsorg i hemmet.

Bl.a. behöver vårdplaneringen (3.8.3) förbättras och utvecklas. Detta för att ta fram individuella lösningar, som ska säkerställa att den äldre får en trygg vård och omsorg i hemmet och som förhindrar ”onödiga besök” inom akutsjukvården. I en sådan ”samordnad plan för vård i hemmet”, bör det tydligt framgå vem som ansvarar för vad.

5. Stöd och hjälp för den som bor i ordinärt boende

Ett område som är mer detaljerat än tidigare är, ”stöd och hjälp för den som bor i ordinärt boende”. Bl.a. gällande städning (5.4.2), som ska utföras varannan vecka. Även vad som kan ingå i städningen tas upp.

Biståndshandläggarna anser att ett förtydligande behövs angående vad som gäller för städning av 3 r.o.k. om man är makar. Är det som tidigare underförstått att detta enbart gäller om man har skilda sovrum?

I de sammanhang hemtjänsten har diskuterats vid pensionärsrådets sammanträden, har pensionärsrådets ledamöter lyft fram att de behövs en helhetssyn på den äldres behov och att hemtjänsten måste ha utrymme att arbeta flexibelt utifrån den äldres behov. Allt kan inte regleras i biståndsbeslutet. I riktlinjerna kan beslutet om hjälp med städning kompletteras med ”alla i ett hem förekommande göromål”. Detta innebär att

utföraren tar ett samlat ansvar för hemmets skötsel, vilket förvaltningen tycker är positivt.

Avsnittet 5.4.6. om kassaservice och bankärenden är tydligt och bra.

Avsnittet om kost (5.4.7) är också bra.

Rätt till promenader/utevistelse (5.4.9) är en insats som lyfts fram. Här är inte angivits hur ofta utevistelsen ska ske. Liljeholmen har utarbetat en egen modell som syftar till att öka de äldres möjligheter till utevistelse. "Liljeholmsmodellen för promenader", omfattar äldre som har hemtjänstinsatser av såväl kommunal som privat regi inom kundvalsmodellen. Den äldre bestämmer tillsammans med vårdpersonalen, när utevistelsen ska ske. Utförarna ersätts enligt kundvalsmodellens timpris för utförda insatser efter särskild redovisning. Fr.o.m. i år omfattar också modellen äldre som bor på stadsdelens servicehus.

Ang. 5.4.10 ledsagning; Vilka äldre ska få ledsagning till "andra aktiviteter", t.ex. besök på teater eller konsert?

Förvaltningen tycker det är positivt att riktlinjerna har utvecklats gällande stöd och hjälp i ordinärt boende. Samtidigt innebär kvalitetshöjningarna, såsom städning varannan vecka och rätt till promenader, som föreslås i riktlinjerna, ökade kostnader för stadsdelsnämnderna.

6. Särskilda boendeformer

Angående servicehus är det bra att man betonar att den äldre först ska ha prövat hemtjänst. I övrigt anser förvaltningen att texten om servicehus är otydligare än tidigare och kan mer uppfattas som en portalparagraf. Det är bra att riktlinjerna tar upp om bostad generellt och seniorbostäder.

7. Stöd till anhöriga och närstående

Angående texten om anhörganställning (7.2), så motsäger sig de två styckena varandra. Å ena sidan ska handläggaren besluta om anhörganställning och å andra sidan inte ta ställning till den anhöriges lämplighet. Detta bör förtydligas.

8. Handläggning enligt LSS för personer över 65 år

Det är bra att LSS för personer över 65 år tas med i riktlinjerna.

Hantering av enskildas privata medel saknas

En fråga som funnits med i tidigare riktlinjer, men som saknas i de nya riktlinjerna, är hantering av enskildas privata medel. Detta är främst en utförarfråga och har därför inte tagits med i riktlinjerna för handläggning. Enligt stadsledningskontoret kommer särskilda riktlinjer att utarbetas. Det vore önskvärt att nämna detta.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande 2006-05-30.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets förslag på ”Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer 65 år” är ett värdefullt dokument för att de äldre ska få en rätts-säker biståndshandläggning och kvalitativa vård- och omsorgsinsatser. Riktlinjerna garanterar också de äldre inom Stockholms stad en rättighet att få likvärdig äldreomsorg oavsett tillhörighet av stadsdelsnämnd.

Stadsdelsförvaltningen uppfattar upplägget av riktlinjerna som överskådliga och lätta att tolka. I riktlinjerna finns tydliga hänvisningar till lagstiftningen, Stockholms stads äldreomsorgsplan och olika domar. Endast några få punkter bedömer stadsförvaltningen behöver förtydligas eller utvecklas.

Stadsdelsförvaltningens kommentarer till följande punkter:

Rubriken korttidsvård (kapitel 5.6) är missvisande och bör ersättas. ”Korttidsboende” alternativt ”Tillfälligt boende” är mer relevanta begrepp eftersom äldre bor där tillfälligt under tiden som till exempel en anhörig är i behov av avlastning eller den boende precis har lämnat en sjukhusvistelse bakom sig. På korttidsboendet vistas man i första hand för att få omsorg.

Under rubriken korttidsvård framgår även att den som bor på vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) och är i behov av rehabilitering som inte kan tillgodoses på boendet kunna få beslut om korttidsvård. Enligt förvaltningens mening ingår viss rehabilitering inom samtliga former av vård- och omsorgsboende. Riktlinjerna behöver därför förtydligas vad avser skälet till beslut om korttidsboende för denna målgrupp.

Under rubriken ”Handläggning enligt LSS för personer över 65 år” (kapitel 8) framgår att personer över 65 år med omfattande funktionsnedsättningar i vissa fall kan omfattas av LSS. Kapitlet är ett komplement till socialtjänstnämndens riktlinjer. Enligt Funktionshinderombudsmannens årsrapport till Kommunstyrelsen (för verksamhetsåret 2005) framkommer att LSS kompetensen inom äldreomsorgen måste höjas. Enligt förvaltningens mening behöver därför ovan refererat kapitel utvecklas för att ge en tydligare vägledning för äldreomsorgens biståndshandläggare.

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade den 21 juni 2006 följande:

1. Stadsdelsförvaltningens förslag till yttrande godkänns i huvudsak.
2. Stadsdelsnämnden anför att de äldre som så önskar får hjälp att komma ut för i köp två gånger per vecka, att alla äldre därutöver ska ha möjlighet till utevistelse minst tre gånger per vecka och att de äldre som behöver få hjälp med personlig hygien ska få det i princip helt efter eget önskemål.

3. Stadsdelsnämnden anför att de anhörigvårdare, vars sjuke anhörig inte har vare sig dagverksamhet eller korttidsvård, ska ha rätt till åtta timmars garanterad avlastning per vecka.
4. Stadsdelsnämnden anför därutöver följande:

Alltfler äldre bor kvar i eget boende långt fram i livet. Detta har möjliggjorts genom bekvämare boende, ökad tillgänglighet i staden för rörelse- och funktionshindrade och en mer flexibel hemtjänst. Men risken är att många äldre känner sig ensamma, isolerade och passiviserade även i det egna hemmet. Därför är det angeläget att tillvaron för de äldre hemmaboende med större eller mindre hjälpbehov görs så likvärdig en normal tillvaro som omständigheterna medger. Därför bör ytterligare resurser satsas på att aktivera de äldre som inte längre själva kan ta sig ut utanför den egna bostaden utan hjälp.

Vi vill också påpeka att öppen dagverksamhet för äldre utan särskilda behov inte alls nämns i riktlinjerna. Åtminstone en sådan träffpunkt bör finnas i varje stadsdel.

Vi anser också att den garanterade avlastningen med fyra timmar per vecka för anhörigvårdare är för snålt tilltagen. Att ge de anhörigvårdare, som har ork och vilja att ta hand om sina sjuka anhöriga hemma, en ökad uthållighet genom generös avlastning är inte bara humant utan också ekonomiskt klokt för staden.

Reservation anfördes av *Inge-Britt Lundin m.fl. (fp)*, *Sebastian Cederschiöld m.fl. (m)* och *Anders Broberg (kd)*, *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Norrmalms stadsdelsförvaltning är en av de förvaltningar som har haft representanter med vid utarbetandet av riktlinjerna, vilket innebär att synpunkter redan i detta skede har lämnats och som i allt väsentligt har inarbetats i förslaget. Förvaltningens uppfattning är att förslaget till riktlinjer är väl genomarbetat och ger goda förutsättningar för att utgöra en för staden gemensam grund för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS. Nedan ges kommentarer till vissa delar i riktlinjerna.

Förvaltningen ser positivt på att riktlinjerna har tydliggjorts avseende handlägningsprocessen och att tydliga hänvisningar finns till kompletterande riktlinjer och gällande lagstiftning. Uppfattningen är att riktlinjerna kunde ha antagit tydligare fokus på att kommunen ska bistå med insatser som den enskilde inte kan utföra själv och att den enskildes önskemål och rätten till bistånd ska prövas i och med en behovsbedömning.

Det är positivt att riktlinjerna klargör biståndshandläggarens ansvar för att följa upp hur beviljade insatser genomförs vilket även gäller för personer som bor på vård- och omsorgsboende. Detsamma gäller för utförarens skyldighet att inkomma med en genomförandeplan.

Mot bakgrund till resultatet av revisionskontorets granskning¹ av den enskildes rättsäkerhet vid genomförandet av beviljade insatser hade det varit önskvärt om riktlinjerna tydliggjort uppföljningsansvaret ytterligare. Ett önskemål är att riktlinjerna på ett tydligare sätt framhåller vikten av att dokumentera genomförandet av beslut och hur uppföljning skett för att öka möjligheterna till utvärdering och kontroll av verksamheten. Det bör även framgå att biståndshandläggarna är skyldiga att dokumentera i Paraplysystemet.

Förvaltningen instämmer i att äldre personer ska kunna få god vård och omsorg i det egna hemmet och därmed kunna bo kvar i sitt ordinära boende. I detta sammanhang är det positivt att riktlinjerna lyfter fram matsituationen och utevistelse som förebyggande insatser som har stor betydelse för den enskildes sociala välbefinnande.

Enligt förvaltningens uppfattning är en konkretisering av insatser i hemtjänst, exempelvis städning, ett bra grund för en likvärdig bedömning och ökad rättsäkerhet i handläggningen. Det vore önskvärt om riktlinjerna tydliggör vad som kan anses skäligt avseende t.ex. utevistelse.

Förvaltningen ställer sig något frågande till att det i beslutet till brukaren ska anges inom vilket tidsintervall de beviljade insatserna beräknas kunna utföras. I tillämpningsanvisningarna för kundvalsmodellen anges att bedömning av tiden är ett medel för att bestämma en ersättningsnivå och inte en reglering av den tid utföraren ska lägga ner på uppdraget. Förvaltningen menar att det finns risk att tiden kommer i fokus istället för de utförda insatsernas kvalitet.

Av riktlinjerna framgår och förtydligas att bistånd i form av vård- och omsorgsboende grundar sig på den enskildes vård- och omsorgsbehov och att behov av annan bostad på grund nuvarande lägenhets otillgänglighet inte är skäl för att beviljas vård- och omsorgsboende.

Det kan förekomma oklarheter mellan kommun och landsting vad gäller ansvaret för rehabilitering. I och med förtydligandet kring korttidsvårdens syfte kan staden ha ett gemensamt förhållningssätt i frågan. Förvaltningen menar att en tydlig ansvarsfördelning mellan kommun och landsting är en av flera faktorer för bättre samverkan.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 21 juni 2006 att godkänna förvaltningens svar på remissen ”Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år”.

¹ Revisionsrapport: Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättsäkerhet för den enskilde (2006)

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens uppfattning är att biståndshandläggarna har ett stort behov av tydliga och konkreta riktlinjer. Allmänt kan sägas att de nya riktlinjerna uppfyller dessa krav. Biståndshandläggarna har dock emellanåt behov av mer konkreta riktmärken i form av vad som bedöms vara rimliga insatser för ”personer med genomsnittliga hjälpbehov”. Om riktlinjerna kompletterades med ett antal typexempel för de vanligaste hjälpinsatserna skulle dokumentet vara ett utmärkt stöd och ett kvalificerat arbetsredskap vid utredning och bedömning.

I avsnittet som tar upp tolkanvändningen vill förvaltningen särskilt poängtera att auktoriserad tolk bör användas i alla formella samtal som förs mellan vårdtagare, som inte behärskar språket fullt ut, och biståndshandläggare. Det finns risker att vårdtagarens specifika synpunkter inte tillräckligt tydligt kommer fram om biståndshandläggaren enbart förlitar sig på anhöriga eller andra närstående personer.

I avsnittet ”Beslutets innehåll” fastställs att insatsens tidsåtgång ska anges i det skriftliga beslutet som lämnas till vårdtagaren. Enligt erfarenheterna i stadsdelen kan det uppstå segslitna diskussioner och onödiga överklaganden om tidsåtgången för insatsen anges skriftligt i beslutet. Dessa situationer uppstår framförallt vid anhöriganställning. Inom denna anställningsform har ett antal överklaganden förekommit under de senaste åren. Idag uppstår sällan konflikter kring denna fråga eftersom kundvalsmodellens ramavtal blivit mer allmänt känt. Där poängteras att det är kvaliteten som ska bedömas och inte tidsåtgången. För vårdtagaren är kvalitetsangivelser oftast en bättre indikator och av större värde än i grunden intetsägande tidsangivelser.

Riktlinjerna inleds med en översiktlig beskrivning av tillämpliga lagar och föreskrifter vilken kommer att utgöra en lättfattlig handbok vid olika ärendehandläggningar.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade den 16 maj 2006 att överlämna remissen utan eget yttrande.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att godkänna remissvaret.

Särskilt uttalande gjordes av Liliane Svensson m.fl. (s), Margareta Johansson m.fl. (v) och Urban Johansson m.fl. (mp), bilaga 1.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 juni 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget på reviderade riktlinjer är genomarbetat. De förändringar som gjorts kommer att leda till förbättringar för såväl brukare som beställare.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att överlämna yttrandet.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget till nya riktlinjer är i stort sett bra. Det är alltid svårt att bestämma på vilken nivå riktlinjer ska vara; ska de detaljstyra eller vara mer vaga. Som handläggare kan man naturligtvis ofta önska sig mer precisa riktlinjer. Samtidigt ska varje ärende prövas individuellt enligt socialtjänstlagen. I förslaget till nya riktlinjer finns en del begrepp som inte förklaras och där det naturligtvis kan finnas olika tolkningar. Vad är t.ex. god kvalitet, vad ingår i *alla i ett hem förekommande sysslor*?

Det är viktigt att det tydligt framgår att bistånd endast ska beviljas när det inte finns något annat sätt att få hjälp. Den enskildes förmåga måste hela tiden tas hänsyn till och hjälpen anpassas utifrån det. Det kan vara fullt möjligt för den enskilde att handla dagligvaror om man får hjälp att storhandla mer sporadiskt. Många kan säkert lägga in tvätten i maskinen även om man sedan inte orkar hänga upp den.

I remissvaret har förvaltningen valt att endast kommentera vissa delar.

Stöd och hjälp för dem som bor i ordinärt boende

De nya riktlinjerna skiljer sig inte i någon större omfattning från de som tillämpas idag förutom när det gäller städning och promenader/ledsagning. I de föreslagna riktlinjerna anses städning varannan vecka skäligt mot nuvarande var tredje vecka. Utifrån en mer detaljerad bedömning av den enskildes förmåga är det inte helt säkert att en sådan förändring innebär en kostnad för stadsdelarna. I och med att städningen kan delas upp i moment av vilka enbart vissa kanske beviljas blir kostnaderna kanske desamma. Promenader/ledsagning beviljas i dag ytterst restriktivt medan de nya riktlinjerna öppnar för en generösare bedömning även om det inte framgår vilken omfattning som rekommenderas. En utökning av ledsagning t.ex. till bio och teater kommer att ställa sig mycket resurskrävande.

Det är bra att det påpekas dels att hjälp ska beviljas endast om behovet inte kan *tillgodoses på annat sätt*. Det ska alltid utredas vad den enskilde själv kan göra; biståndet ska enbart vara ett komplement.

Korttidsvård

Det är positivt att det blir klart utsagt vilka kriterier som ska gälla vid korttidsvård. I samarbetet med landstinget är det viktigt att vi klart kan ange vilket kommunens ansvar är när det gäller placeringar utanför det egna hemmet.

Särskilda boendeformer

Det är positivt att även den enskildes upplevelse av otrygghet ska beaktas vid ansökan om servicehusboende. Det kommer att innebära att fler kommer att beviljas servicehuslägenhet i staden. För vår stadsdel blir dock inte skillnaden så stor eftersom vi alltid arbetat utifrån ett helhetsperspektiv på behov av stöd och hjälp.

Ansökan om förtur till "vanlig" bostad är ingenting som varit speciellt mycket utnyttjat. Det kan ju dock vara ett sätt att tillgodose ett bättre anpassat boende utan att det behöver bli ett särskilt boende som blir aktuellt.

Stöd till anhöriga och närstående

Anhöriganställningar är relativt vanliga i vår stadsdel även om antalet sjunkit de senaste åren. Nya riktlinjer säger klart ut att samma krav ska ställas på personens lämplighet och kompetens som på övrig personal. Så har det inte varit fram till nu men det är viktigt om vi ska kunna få en god och säker vård.

Förvaltningen välkomnar också att det står att de beviljade insatserna i första hand ska utföras av hemtjänstpersonal, kommunens egen eller någon av de upphandlade entreprenörerna.

Handläggningen kommer att försvåras avsevärt när de nya riktlinjerna ska tillämpas och handläggarna kommer att behöva mycket extra stöd. Det är speciellt i ärenden där personer önskar anhöriganställning som konflikter och andra otrevligheter drabbar handläggarna.

Vantörs stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att som svar på remissen "Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år" överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 17 maj 2006.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till att alla de olika insatser som kan erhållas inom begreppet hemtjänst nu är preciserade och förtydligade.

Vad som också är positivt är att man i de nya riktlinjerna mera tydligt beskriver den enskildes möjlighet till inflytande och delaktighet. Ett viktigt redskap för detta är genomförandeplanerna som utföraren skall upprätta i samråd med den enskilde pensionären.

Valet av begreppet "korttidsvård" i riktlinjerna anser dock förvaltningen vara missvisande. Begreppet korttidsvård vilseleder. T ex att landstinget tror att kommunen har

en enhet som kan erbjuda rehabilitering till personer som bor i ordinärt boende. Kommunen har inget rehabiliteringsansvar för personer boende i eget boende.

I Vantör använder vi begreppet ”tillfälligt boende”. Den enskilde vistas där tillfälligt för växelvård, avlastning, i väntan på permanent boende eller under den tid en utredning pågår av den enskildes framtida behov av omsorg eller boendeform.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att åberopa detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 juni 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till riktlinjer är väl genomtänkt. Eftersom de är detaljerade kommer de att på sikt att medföra en mer likartad bedömning och handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år i staden.

Riktlinjerna beskriver på ett tydligt sätt att behovsbedömningen ska bygga på helhetssyn och att biståndet ska utformas så att den enskildes möjligheter till att leva ett så självständigt liv som möjligt stärks. Riktlinjerna har även fokus på att den enskilde ska ha möjlighet till inflytande och delaktighet i beslut och i valet av insatser som rör den enskilde. Det har visat sig i utvärderingar att det inte alltid varit en självklarhet i biståndsbeslut som rör äldre.

Förvaltningen anser att det är positivt att förslaget tydliggör direktiv till att stadens verksamheter, för den enskildes bästa, ska samordna sin vårdplanering med landstinget. Många utvärderingar har visat att samverkan med landstinget är bristfällig i många fall, speciellt då det berör multisjuka äldre personer boende i det egna hemmet.

Förvaltningens bedömning är att de nya riktlinjerna kan vara kostnadsdrivande och det är därför av största vikt att man följer kostnadsutvecklingen i fortsättningen och att SLK utvärderar hur de olika stadsdelarnas kostnader påverkas av de reviderade riktlinjerna.

Sammanfattningsvis bedömer förvaltningen att förslaget till nya riktlinjer är väl genomtänkt och har inte några ytterligare synpunkter.

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade den 15 juni 2006 att överlämna med nedanstående tillägg förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Nämnden ställer sig bakom Stadsledningskontorets förslag till riktlinjer för trygghetslarm och städning.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Helena Bonnier m.fl.* (m) och ledamoten *Claes Fleming m.fl.* (fp) till förmån för eget förslag, *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Rolf Lindell m fl* (s), ledamöterna *Aila Erkkilä* (v) och *Ann-Sofi Matthiesen* (mp), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Riktlinjerna fyller ett behov för att säkra att stadsdelsnämnderna ger stadens invånare en likvärdig vård och omsorg. Förvaltningen vill dock peka på några punkter där oklarheter om tolkningen kan uppstå:

- sid 11 första stycket
”Samtliga vård- och omsorgsboenden i staden är en gemensam resurs och den enskilde har rätt att i sin ansökan ange om det finns särskilt önskemål om ett visst boende.”
Förvaltningen tycker att det är oklart om detta syftar på alla vård- och omsorgsboenden, kommunala som enskilt drivna inom ramavtalet och utanför.
- sid 13 och 14 – 3.8 Samverkan
Samverkan med landstinget är avgörande för en bra äldreomsorg.
En god och tillgänglig läkarkompetens på vård- och omsorgsboenden poängteras särskilt.
- sid 17 - 5.4.1 Trygghetslarm
Trygghetslarmet ska enligt förslaget beviljas med ”*förenklad biståndshandläggning* till den som *utifrån den enskildes upplevelse av otrygghet*”
Förvaltningen anser att detta behöver förtydligas. Förslaget innebär ökade kostnader för stadsdelen då en investering måste göras i många nya larm.
En högre självkostnad för den enskilde borde i så fall vara rimligt.
- sid 18 - 5.4.2 Städning
Förvaltningen anser att det är bra att riktlinjerna tar upp vad som generellt betraktas som skälig levnadsnivå för intervall av serviceinsatser; städning, fönsterputs, handling samt alla i ett hem förekommande göromål. Emellertid kräver inte rättsliga instanser att exempelvis städning som regel utförs varannan vecka.
Beträffande omfattning av fönsterputs bör *minst en gång per år* ändras till ***en gång per år*** som skäligt. Därutöver bör en bedömning göras strikt efter det individuella behovet.
- sid 22 andra stycket
”Samtliga vård- och omsorgsboenden i staden är en gemensam resurs och den enskilde har rätt att i sin ansökan ange om det finns särskilt önskemål om ett

visst boende. Den enskildes önskemål skall beaktas så långt som möjligt.”
Gäller den enskildes möjlighet att välja ett visst boende enbart stadens egna vård- och omsorgsboenden är tolkningen klar, men om det gäller samtliga boenden så uppstår frågan hur rangordningslistan hanteras inom ramavtalet för enskilda platser.

Förslaget till de nya riktlinjerna innebär ökade kostnader för stadsdelen särskilt inom hemtjänsten, bl.a. därför att fler personer kommer att beviljas trygghetslarm och städinsatserna samt tid för matlagning kommer att utökas. En tydlighet i riktlinjerna ger ökade möjligheter för en likartad bedömning inom staden.

Kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning beslutade den 25 augusti 2006 att i huvudsak godkänna stadsledningskontoret och därutöver anför

Sedan januari 2002 har Stockholms stad infört kundvalsmodell inom hemtjänsten och rätt för den enskilde att välja utförare. Verklig valfrihet förutsätter att äldre kan påverka innehållet i insatserna. I de nya riktlinjerna ska skrivas in att äldre har rätt att välja vad de vill ha hjälp med inom ramen för biståndsbeslutet. Om den äldre vill ha en promenad istället för att få golvet torkat eller en pratstund över en kopp kaffe istället för dammtorkning ska utföraren vara så flexibel att detta är möjligt. Att stärka den enskildes makt och inflytande över vilken hjälp de får av hemtjänsten innebär ökad trygghet och förbättrad livskvalitet för äldre i staden.

Därutöver ska det skrivas in under avsnitt 6.1.4. att det ska vara möjligt att välja vård- och omsorgsboende med hemtjänst i hel staden.

Reservation anfördes av *Ewa Samuelsson* (kd), *Margareta Björk* (m), och *Helen Jäderlund Eckardt* (fp) enligt följande.

1. återremittera förslaget
2. att därutöver anför

För att processen med implementeringen av de nya riktlinjerna ska gå så bra och smidigt som möjligt är det av största vikt att branschrådets synpunkter inhämtas innan beslut fattas av beredningen.

De förändringar som gjorts med anledning av remissomgången borde också tydligare framgå.

Det antecknades att *Ewa Samuelsson* (kd), *Margareta Björk* (m) och *Helen Jäderlund Eckardt* (fp) ej deltog i beslutet i sakfrågan.

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade den 14 juni 2006 att avge följande yttrande.

Kommunstyrelsens handikappråd har inga invändningar mot förslagen. Däremot vill vi göra några påpekanden som bör beaktas i den slutliga utformningen av riktlinjerna.

Ett påpekande gäller LSS och ett missförstånd som tyvärr ofta råder, nämligen att personer som uppnått 65 år inte har rätt till några som helst insatser enligt LSS. Så är ju inte fallet. Alla insatser utom personlig assistans kan såväl behållas som erhållas för första gången om man tillhör någon av de personkretsar som lagen omfattar. Personlig assistans får behållas om man har haft den insatsen eller ansökt om den före fyllda 65 år. Det är viktigt att detta tydliggörs i riktlinjerna.

Det andra gäller bedömningen av vad som är att betrakta som "normalt åldrande". Åldrandeprocessen för personer med kognitiva funktionsnedsättningar avviker ofta från det som anses som normalt åldrande. Detsamma kan gälla för vissa andra funktionsnedsättningar. Vi anser att man i tveksamma fall hellre ska "fria" än "fälla", dvs. välja att tillgodose den enskildes behov enligt LSS, om det är det mest fördelaktiga.

En tredje omständighet vill vi också lyfta fram, nämligen situationen för de personer som trots en viss funktionsnedsättning, t.ex. en lindrig begåvningsnedsättning, har klarat sig utan särskilda insatser före pensionsåldern men som senare behöver de insatser som LSS kan erbjuda. Dessa bör liksom de tidigare nämnda personerna ges rätt att få del av dem.

Idag begränsas ofta den biståndsbedömda dagverksamheten när en person uppnått 65 år. Vi anser inte att detta är rätt. Det är enligt vår uppfattning behoven och inte åldern som ska avgöra graden av daglig verksamhet. Socialtjänstlagen ger denna möjlighet. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade lägger inte heller några hinder för dem som tillhör personkrets 1 och 2.

Enligt Stockholms stads kostprojekt är Stockholm ett u-land i fråga om kostkompetens. Ansvariga chefer i stadsdelförvaltningarna prioriterar inte kunskap på detta område. Detta anser vi inte är acceptabelt, då kosten är av avgörande betydelse för välbefinnandet för oss alla. Det gäller speciellt för människor med olika funktionsnedsättningar, som t.ex. personer med mag- och tarmsjukdomar, med intolerans mot olika ämnen i livsmedlen eller som får problem på grund av kraftig medicinering, diabetiker m.fl. Dessa grupper behöver få specialanpassad kost. Vi anser det viktigt att detta behov tillgodoses, att ansvariga chefer inser vikten av rätt kost och ser till att berörd personal har kostkompetens. Flera stadsdelar har redan påbörjat ett arbete med dessa frågor. Vi anser att detta arbete skall vidareutvecklas. Detta synsätt bör enligt vår uppfattning också avspeglats i riktlinjerna.

Avslutningsvis vill vi understryka det som sägs i förslaget om vikten av kontinuitet när en person flyttas från handikappomsorgens till äldreomsorgens verksamhetsområde. Men minst lika viktigt är att det inom äldreomsorgen finns den kompetens som krävs för att kunna möta och ge stöd till personer som tillhör LSS' personkrets. Vår erfarenhet är att det tyvärr ofta brister i detta avseende.

Kommunstyrelsens pensionärsråd behandlade den 13 juni 2006 stadsledningskontorets remiss och enades om följande uttalande.

Förord

Vi är medvetna om att detta ärende är en ren remiss — utsänd till ett stort antal instanser — och därmed inte åtföljs av ett tjänsteutlåtande från stadsledningskontoret. KPR lägger sina synpunkter utifrån förslaget andas och mening. Någon juridisk granskning är det inte KPR:s sak att göra; vi utgår från att stadens juridiska experter står för denna.

När ärendet på vägen till kommunstyrelsen återkommer till KPR, med slutligt förslag och remissammanställning, kan vi finna anledning att lägga ytterligare synpunkter, eventuellt också kommentera hur riktlinjerna ska sättas i verket och följas upp i förvaltningarna. Information till brukare, anhöriga och andra berörda blir också en viktig fråga.

Allmänt

Det är tillfredsställande att riktlinjerna för biståndsbedömningen nu ses över. KPR anser att de på det hela taget bär kunna ge biståndsbedömarna god vägledning i deras arbete att ge äldre stöd och hjälp som svarar mot såväl de nationella som stadens egna mål för en god äldreomsorg. Vi är dock medvetna om att de ekonomiska resurser som ställs till förfogande verkar starkt styrande vid tillämpningen av riktlinjerna. De olika stadsdelsnämndernas varierande budgetsituation får inte tillåta olika bedömningar av gamla människors behov av bistånd. Stockholm är en stad. Likställighetsprincipen måste upprätthållas.

I detta sammanhang är det värt att åter varna för mer eller mindre klart uttryckta ”lokala riktlinjer” som uppenbarligen har använts vid somliga stadsdelsförvaltningar. Genom utbildning och uppföljning måste staden säkerställa att riktlinjerna efterlevs. Äldreomsorgsinspektörerna och äldreombudsmannen har här en viktig funktion.

I det följande ger vi kommentarer och förslag till ändringar avsnittsvis. (Mindre korrekturändringar sist.)

Kapitel 3 Handläggning av ärenden (s 7)

Här hänvisas inledningsvis till stadens övergripande ”Riktlinjer för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”. Därför saknas i de nu behandlade riktlinjerna viktiga led i biståndsbedömningen. För fullständighetens skull och som ett stöd för biståndshandläggarna bär enligt KPR:s mening ett särskilt avsnitt om biståndshandläggning infogas.

3.2 Företrädare för den enskilde (s 8)

Sist i det andra stycket ska tilläggas: *”Den enskilde skall informeras om denna rätt.”*

3.4 Bedömning och val av insatser (s 10)

Andra styckets andra mening väcker visst obehag. I första hand skall "generella" åtgärder övervägas, heter det, "till exempel bostadsanpassning, byte av bostad eller tekniska hjälpmedel". Hur sådana åtgärder kan betraktas som "generella" förstår vi inte. Men framför allt är detta formuleringar som kan ge ett intryck av att biståndsbedömaren ska försöka leta fram allt som kan tala emot att den sökandes önskemål ska tillgodoses. Meningen bör kunna låta så här: "Alla åtgärder som kan bidra till detta bör övervägas, till exempel bostadsanpassning och tekniska hjälpmedel." Bostadsbyte är en radikal åtgärd och bör inte anges som exempel, i synnerhet som biståndsfunktionen sällan hjälper till med sådant. Om bostadsbyte här avser flyttning till vård- och omsorgsboende ska det tydligt anges.

3.4.1 Inflytande och delaktighet (s 11)

Första styckets andra mening är konstigt formulerad. Den bör ändras så här: "Den enskilde skall också, så långt det är möjligt, kunna ~~påverka sitt val av~~ och *välja* vård- och omsorgsboende."

I fortsättningen av samma stycke bör valfriheten och de "gemensamma resurserna" ytterligare understrykas. Förslagsvis genom följande lydelse:

"Samtliga vård- och omsorgsboenden i staden är en gemensam resurs. Därför har den enskilde rätt att i ansökan ange önskemål om ett visst boende. Den enskildes önskemål skall tillmötesgå, om det finns plats och om inte synnerliga skäl, till exempel av medicinsk natur, talar emot."

3.4.2 Beslutets innehåll (s 11)

Andra stycket. Möjligen är ordet "tidsintervall" lämpligt med hänsyn till systemet för ersättning till utförarna. Som upplysning till den enskilda ger det knappast tillräcklig kunskap om hur lång tid hon kan räkna med att få hjälp med en viss insats. Transporttid och annan spiltid ingår såvitt vi förstår i utförarens tidsintervall. Eftersom beslutets innehåll är av största vikt för den enskilda måste det vara tydligt i alla avseenden. Hon har rätt att få veta hur lång tid hon kan disponera för de beviljade insatserna.

3.7 Uppföljning av beviljade insatser (s 22)

I sidans sista stycke är första meningen felformulerad. Den bör lyda: "I genomförandeplanen skall det framgå vilka insatser som skall utföras, när och av vem." Det är enligt KPR:s mening tveksamt om planen verkligen ska ange *hur* en insats ska utföras; det kan hindra önskvärd flexibilitet.

5.4.2 Städning och 5.4.4 Tvätt (s 18)

I dessa styckens andra rad ska "skall kunna" utbytas mot "*skall*".

5.4.5 Inköp (s 19)

Även här ska ”skall kunna” utbytas mot ”skall” (första raden).

6.1 Vård- och omsorgsboende (s 22)

Första styckets andra mening kan framstå som ett onödigt mästrande av den sökande. Den fyller inget nödvändigt syfte och bär utgå. I konsekvens bär ordet ”därför” strykas i nästa mening.

6.1.4 Vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) (a 23)

Sist i detta viktiga stycke skall följande tillägg göras:

”I bedömningen skall den enskildes ålder och upplevelse av otrygghet beaktas. Den enskilde har rätt att välja något av stadens vård- och omsorgsboenden, oavsett var i staden det är beläget.”

KPR har tidigare vid flera tillfällen krävt att kriterierna för rätten att bo i servicehus ändras på ett sådant sätt att den sökandes upplevda, reella behov kan tillgodoses. Ingen söker plats i servicehus utan tungt vägande skäl.

6.4 Ansökan om särskilt boende från person boende i annan kommun (s 24)

Av skrivningen måste framgå att den enskilde kan ansöka om boende i flera än ett stadsdelsområde. Sist i den första meningen bär därför följande tilläggas: *”..., även om ansökan avser boende i mer än ett stadsdelsområde.”* Att endast en handläggare behandlar ansökan är förstås rimligt.

— — —

Så långt våra sakliga kommentarer och förslag. Några korrekturfel vill vi också notera: s 6, rutan längst ner: ”medverka” ska vara *”samverka”*; s 14 under Vårdplanering; ”behandlade” läkare ska nog vara *”behandlande”*; s 22 mitt på sidan: det heter *sambor* och inget annat.

Därutöver uttalar KPR följande.

Det är bra att riktlinjerna satsar på att ge tydliga anvisningar om hur dokumentation och handläggning skall genomföras på det tekniska planet. Här har Socialstyrelsens föreskrifter varit till stor hjälp. Det behövs föreskrifter som tydliggör vad som avses med 4 kap. 1 § så att vissa begrepp får en tolkning som kan utgöra en grund eller miniminivå i biståndet. Det är av största vikt att man beaktar den enskildes önskemål i fråga om boende då det gäller mycket gamla personer. Man har inte dessa önskemål utan mycket starka skäl. I hög ålder har man också som regel flera olika sjukdomar och krämpor som försvårar det dagliga livet.

Som framgått av vad andra ledamöter i KPR uttalat förutsätts en grundlig översyn av förslaget till riktlinjer för handläggningen enligt SoL och LSS görs, bl.a. genom stadsledningskontoret, innan ett slutligt förslag föreligger. När så skett skall KPR avge sina slutliga synpunkter i fråga om behovet av ytterligare förtydliganden och tillägg för att riktlinjerna skall anses fylla uppgiften som lämpligt underlag för biståndshandläggaren.

Grundläggande är att biståndshandläggningen skall ske utifrån behovsprövning och den äldres rätt till skälig levnadsnivå. Även om hänsyn kan tas till bl.a. de ekonomiska resurserna måste det av riktlinjerna helt klart framgå att en skälig levnadsnivå alltid skall uppnås. I det fortsatta arbetet bör ansträngningar göras att söka slå fast vad som ligger i begreppet ”skälig levnadsnivå”. För stadens del är det viktigt att en sådan ordning etableras att likställighetsprincipen upprätthålls med således lika behandling oavsett vilken stadsdel det är fråga om.

Kommunstyrelsen pensionärsråd behandlade den 21 augusti 2006 stadsledningskontorets tjänsteutlåtande och remissammanställning från den 11 augusti 2006 och avgav då följande yttrande.

KPR finner att förslaget innehåller flera förbättringar i förhållande till remissionen. Vi tror att dessa riktlinjer kan medföra en avsevärd höjning av kvaliteten i stadens äldreomsorg. En indikation är de ökade kostnader som stadsledningskontoret beräknar att förslaget kommer att medföra, om det antas av kommunfullmäktige. Vi utgår från att fullmäktige också ställer de nödvändiga resurserna till förfogande i 2007 års budget.

Vi vill dock upprepa och vidhålla några av våra tidigare (KPR 2006-06-13) synpunkter som inte har beaktats i det nu föreliggande förslaget. (Punkterna följer dokumentets disposition.)

Avsnitt 3.2 Företrädare för den enskilde (s 9)

Sist i det andra stycket ska tilläggas: *”Den enskilde skall informeras om denna rätt.”* Den som söker bistånd är inte alltid medveten om sina rättigheter, och det är viktigt att hon får uttrycklig information, inte minst om rätten att ha med sig en anhörig eller annan närstående som stöd vid ansökan.

Avsnitt 3.4 Bedömning och val av insatser (s 10)

Andra stycket. Om *bostadsbyte* ska övervägas i samband med bedömningen är det också rimligt att den enskilde erbjuds aktiv hjälp med att byta till en lämpligare bostad. (Jämför avsnitt 6.6.) Om staden inte är beredd att ge den hjälpen, bör ordet ”bostadsbyte” utgå i detta stycke.

Avsnitt 3.7 Uppföljning av beviljade insatser (s 13)

Det andra styckets första mening är fortfarande felformulerad, språkligt och innehållsmässigt. (Man kan ju t ex inte skriva "...framgå vad ... insatserna skall utformas.") Meningen bör lyda: *"I genomförandeplanen skall det framgå vilka insatser som skall utföras, när och av vem."* KPR anser att genomförandeplanen inte i detalj ska ange hur insatserna ska utföras (obs – inte "utformas"). Det kan resultera i onödiga utläggningar om hur personalen ska utföra de beslutade insatserna

Avsnitt 6.1.4 Vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) (s 24)

KPR anser att förslaget behandlar denna viktiga fråga på ett otydligt sätt. Det är en utbredd och väl underbyggd uppfattning bland stadens äldre att kriterierna för rätt till plats i servicehus är alldeles för stränga. Det beror dels på gällande riktlinjer, dels och framför allt på deras tillämpning. Den här frågan hör till de allra viktigaste som pensionärsorganisationerna i Stockholm bevakar. Styckets sista mening bör ändras genom tillägg av ordet "ålder" till följande lydelse:

"I bedömningen skall den enskildes upplevelse av otrygghet, ålder och allmänna hälsotillstånd beaktas."

Sist i stycket bör ytterligare en mening tillfogas:

"Den enskilde har rätt att välja något av stadens vård- och omsorgsboenden, oavsett var i staden det är beläget."

Även om förslaget till riktlinjer på andra ställen antyder att de gamla inte ska stängas in i sina bostadsområden, så kan valfriheten i detta avseende inte nog ofta understrykas.

Avsnitt 6.3 Ansökan om särskilt boende från person boende i annan kommun (s 24-25)

KPR upprepar att det av skrivningen måste framgå att den enskilde kan ansöka om boende i flera än ett stadsdelsområde. Sist i den första meningen bör därför följande tilläggas: "..., även om ansökan avser boende i mer än ett stadsdelsområde".

Av våra tidigare kriorättningar återstår endast en, på s 23, tredje stycket: det heter *sambor* och inget annat. Se SAOL.

RESERVATIONER M.M.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Vice ordföranden Göran Holmström (kd), ledamöterna Anders Hellström m.fl. (m), Hans Larsson m.fl. (fp) reserverade sig mot beslutet till förmån för eget enligt följande.

Ärendet lämnas utan eget ställningstagande.

Ordföranden Susanna Brolin (v), ledamöterna Lars-Åke Henriksson m.fl. (s), Elin Låby (mp) lämnade följande uttalande.

Vi i majoriteten är mycket nöjda med att översynen på riktlinjerna för handläggningen av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år nu kommer att genomföras. Behovet av genomlysning har varit i fokus vid majoritetens diskussioner om tillämpning av stödinsatser enligt berörd lagstiftning under en längre tid. Förvaltningen har i tjänsteutlåtandet lagt fram ett antal konkreta förslag till förbättringar av remisstexten i samarbete med anhörig- och brukarråd, handikappråd och stadsdelsnämndens pensionsråd som vi i majoriteten finner väl avvägda mot de rapporter som inkommit till oss i nämnden.

Majoriteten vill ändå betona vikten av att stadens förvaltningar vid beslut om remisstidens omfattning tar hänsyn till behovet för stadsdelsnämndens politiker att få tillräcklig tid på sig att läsa och diskutera ärendet. Särskilt viktigt anser vi detta vara när tillämplig lagstiftning och föreskrifter samt olika policy, riktlinjer och arbetssätt måste vägas mot varandra.

Farsta stadsdelsnämnd

Ordföranden Christina Becker m.fl. (fp) samt ledamöterna Birgitta Holm (m) och Bertil Fredriksson (kd) lämnade ett särskilt uttalande enligt följande.

Situationen för den äldre delen av befolkningen måste förbättras. Vi vill särskilt betona mat, utevistelsen och sociala kontakter. Det är i alla åldrar fundamentala behov för alla åldrar även om dem över 65 år. Kostfrågor, matlådor och matsituationen är ständigt grund för missnöje. Likaså brist på utevistelser samt ensamhet. Engagemang, kunskap och personella resurser behövs för att lösa dessa frågor.

De anhörigas roll måste beaktas mer. Ofta mycket gamla anhöriga vårdar sin make/maka i hemmet. Kommunen stödjer ofta med olika former av omvårdnadsinsat-

ser. Blir den för omfattande kan den friska anhöriga känna en stor press och oro med för mycket ”spring”. Lugnet i det egna hemmet försvinner. Av ren trötthet kan därför den friska avstå från nödvändiga insatser. Biståndsbedömningen måste ta hänsyn till den friska anhöriga och bli mer generös. Möjligheten att få heldygnsomsorg för en sjuk gammal människa måste öka. Ekonomi får inte styra möjligheten att få vård i en annan stadsdel eller kommun än där man bor om så önskar.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Vice ordföranden Abit Dundar m.fl. (fp), ledamoten Margareta Cederfelt m.fl. (m) och tjänstgörande ersättaren Anna Krzymowska (kd) reserverade sig med hänsyn till eget förslag.

Hägerstens stadsdelsnämnd lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Ledamot Helen Jäderlund Eckardt m fl (fp), vice ordförande Fredrik Wallén (kd) och ledamot Bo Arkelsten m fl (m) och reserverade sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande enligt följande.

Förslag till beslut

Vi lämnar ärendet utan ställningstagande.

Ledamot Ann-Christine Isaksson Ketzel (v) reserverade sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande om bifall till (s+mp):s förslag förutom den del som handlar om - *Punkt 3.4.1 Inflytande och delaktighet*.

Katarina-Sofia Stadsdelsnämnd

Margareta Björk m fl (m), Per Henriksson m fl (fp) och Patrik Holmberg (kd) reserverade sig mot nämndens beslut till förmån för eget förslag till beslut som innebar att överlämna ärendet utan eget ställningstagande.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Vice ordföranden Magnus Hellström och ledamoten Anne Wompa (båda m), ledamöterna Karin Berggren och Elisabet Abelson (båda fp), ledamoten Andreas Stureson och tjänstgörande ersättaren Karolina Johansson (båda kd) re-

serverade sig mot beslutet till förmån för det egna förslaget att lämna ärendet utan eget ställningstagande.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Vice ordföranden Inge-Britt Lundin m.fl. (fp), ledamoten Sebastian Cederschiöld m.fl. (m) och ledamoten Anders Broberg (kd) ansåg att stadsdelsnämnden skulle ha beslutat att överlämna ärendet utan eget ställningstagande.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Liliane Svensson m.fl. (s), Margareta Johansson m.fl. (v) och Urban Johansson m.fl. (mp) enligt följande.

Handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år

Stora förändringar har under de senaste åren skett inom äldreomsorgen i vår stadsdel. Förändringar gällande överkapacitet av lokaler samt förbättringar/ombyggnation av vård- och omsorgsboenden. Omstruktureringar gjorda för att möta stadsdelens behov av vård- och omsorgsboenden. Vi har kunnat glädja oss åt att vara en av de första stadsdelarna som har ett seniorboende i Sättra, som personer över 65 år kan ansöka till via bostadsförmedlingen.

Vi välkomnar förslaget till nya riktlinjer vad gäller handläggning av ärenden enligt SoL och LSS för personer över 65 år. Riktlinjerna är i sin utformning mera konkreta, vilket säkerställer likställdheten över staden för de äldre.

I förslaget vill vi särskilt lyfta fram förbättringar/klargöranden som;

”Samtliga vård- och omsorgsboenden i staden ses som en gemensam resurs och den enskilde har rätt i sin ansökan ange om det finns särskilt önskemål om ett visst boende. Den enskildes önskemål skall beaktas så långt som möjligt.”

Det gäller även när det gäller den enskildes upplevelse av otrygghet och allmänna hälsotillstånd som ska beaktas när önskan om vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehus) framförs.

”Prövning av behovet av trygghetslarm görs utifrån den enskildes upplevelse av otrygghet. Att den enskilde känner sig otrygg är skäl nog för att beviljas trygghetslarm.”

Att det är skäligt att få sin bostad städad varannan vecka samt få sina fönster putsade en gång per år, är ett klagande som främjar likställdheten över staden.

Att beviljandet av dagverksamhet med inriktning mot demenssjukdomar, kan beviljas plats i avvaktan på diagnos om demensutredning initierats.

Östermalms stadsdelsnämnd

Vice ordföranden Helena Bonnier m fl (m) och ledamoten Claes Fleming m fl (fp) reserverade sig mot nämndens beslut till förmån för eget förslag enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta
att som svar på remissen från kommunstyrelsen överlämna ärendet utan eget ställningstagande.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Rolf Lindell m fl (s), ledamöterna Aila Erkkilä (v) och Ann-Sofi Matthiesen (mp) enligt följande.

Vi ser det som mycket positivt att nya riktlinjer innebär större förutsättningar för likartade bedömningar inom staden.

När det gäller trygghetslarm som enligt förslaget bör beviljas med förenklad biståndshandläggning utifrån den enskildes upplevelse av otrygghet anser vi att det är för tidigt att nu ta upp en diskussion om eventuellt högre kostnad för den enskilde.

När det gäller insatser för städning ifrågasätter vi inte behovet av städning varannan vecka och när det gäller fönsterputsning där storstadsluften för med sig ett särskilt behov bör riktlinjerna inte underskrida nivån ”minst en gång per år”.